

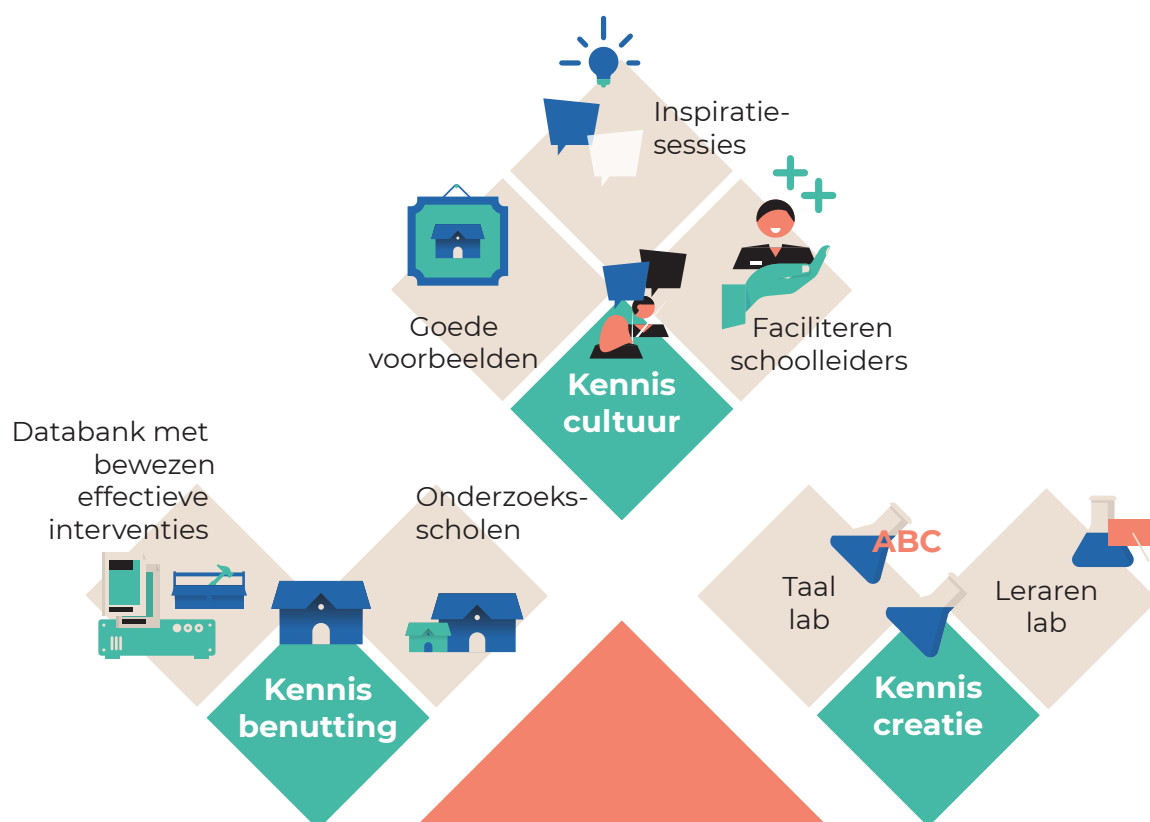
Onderwijs kennis Netwerk Amsterdam (ONA)

Een kennisinfrastructuur voor duurzame verbetering en innovatie van het Amsterdams basisonderwijs

Inhoud

1.	Inleiding	4
1.1	Aanleiding ONA	4
1.2	Een gezamenlijk streven	4
1.3	Doelen van ONA	4
1.4	Uitgangspunten ONA	5
1.5	Doelen ONA	6
2.	Het ONA programma	7
2.1	Programmaonderdelen ONA	7
2.2	Programmaonderdeel 1: Kenniscultuur	7
2.3	Programmaonderdeel 2: Kennisbenutting	10
2.4	Programmaonderdeel 3: Kenniscreatie	15
2.5	Werkpakketten en fasering	26
3.	Communicatie en bereik ONA	27
3.1	Analyse huidige situatie en inzichten voor de communicatieaanpak	27
3.2	De belangrijkste stakeholders	27
3.3	Doelen en strategie communicatie	28
3.4	Uitgangspunten communicatie	29
3.5	Kernboodschap	29
3.6	Communicatiemiddelen en -kanalen	30
4.	Programmaorganisatie en governance ONA	32
4.1	Drie partijen werken samen in ONA	32
4.2	De ONA- governance	32
4.3	Uitvoering werkprogramma's in deelteams	34
4.4	Samenwerking met interne en externe partners	34
5.	Verduurzaming ONA	37
5.1	Juist nu investeren in kennisinfrastructuur Amsterdam	37
5.2	Verbreding en verduurzaming kennisinfrastructuur	37

1. Inleiding

1.1 Aanleiding ONA

Het Amsterdamse basisonderwijs kampt vandaag de dag met twee grote uitdagingen:

1. Dalende prestaties, teruglopende kansen en toenevende laaggeletterdheid, met name bij leerlingen met laagopgeleide ouders.

Dit uit zich door stijgende laaggeletterdheid onder jongeren, met name bij leerlingen met laagopgeleide ouders; Gestaag dalende leerprestaties, met name bij leerlingen met laagopgeleide ouders. Door de coronacrisis is deze uitdaging alleen maar groter geworden.

2. Een kwalitatief en kwantitatief tekort aan leraren en schoolleiders, met name op scholen met een meer uitdagende leerlingpopulatie.

Er zijn veel activiteiten om dit tekort tegen te gaan, zoals het Noodplan en de Taskforce Lerarentekort, waarin besturen, opleidingen en gemeente samenwerken. Tegelijkertijd lijkt dit nog niet afdoende, scholen houden

moeite nieuwe leraren en schoolleiders aan te trekken, ze te professionaliseren en leraren en schoolleiders te behouden.

Bij deze twee uitdagingen bestaat er veel handelingsverlegenheid op Amsterdamse scholen. Om scholen te ondersteunen in effectieve aanpakken voor deze problemen, zetten we de komende 2 jaar een kennisinfrastructuur voor duurzame verbetering en innovatie van het Amsterdamse basisonderwijs op. Deze kennisinfrastructuur noemen we Onderwijskennis Netwerk Amsterdam; afgekort als ONA. ONA beoogt het 'evidence-informed' werken op Amsterdamse basisscholen te ondersteunen en stimuleren. Daarnaast zetten we met ONA een prototype kennisinfrastructuur voor het basisonderwijs neer die tevens kan gelden als een pilot en voorbeeld voor andere regio's en onderwijssectoren met vergelijkbare doelstellingen.

1.2 Een gezamenlijk streven

De gemeente Amsterdam, VU, UM en het BBO willen gezamenlijk in de periode 2021-2023 een kennisinfrastructuur voor het Amsterdamse basisonderwijs opzetten. Deze kennisinfrastructuur stelt wetenschappers, basisscholen, leraren, schoolleiders en (gemeente-)bestuurders in staat om grote thema's aan te pakken, deugdelijke wetenschappelijke kennis te genereren en 'evidence-informed' te werken zodat er sprake is van duurzame verbetering en innovatie van het Amsterdamse basisonderwijs.

Met deze kennisinfrastructuur dienen we het algemeen belang van verscheidenheid aan stakeholders: scholen, besturen en de betrokken wetenschappers. De kennisverwerving die door dit programma ontstaat is breed inzetbaar, zowel in de onderwijspraktijk als in toekomstig wetenschappelijk onderzoek waarin duurzame innovatie van het onderwijs centraal staat.

1.3 Doelen van ONA

Het doel van deze samenwerking is de twee bovengenoemde uitdagingen het hoofd te bieden door het creëren van de kennisinfrastructuur voor duurzame en wetenschappelijk onderbouwde verbetering van het onderwijs voor stad Amsterdam. De kennisinfrastructuur richt zich op het versterken van de kenniscultuur op scholen, bevorderen van kennisbenutting door scholen en het platform bieden voor kenniscreatie door samenwerking tussen wetenschap en het onderwijsveld. Om dit te bereiken is nodig dat:

1. Een lerende cultuur op scholen versterkt wordt, met groeiend draagvlak en enthousiasme voor evidence-informed werken;
2. Toegankelijke en relevante kennis over bewezen effectieve aanpakken in het onderwijs aanwezig is en op effectieve wijze gedeeld en benut wordt.
3. Meer onderzoek plaatsvindt naar oplossingen voor de grootste uitdagingen van in specifiek de Amsterdamse context: laaggeletterdheid en kwalitatief en kwantitatief lerarentekort.

1.4 Uitgangspunten ONA

We weten op basis van wetenschappelijk onderzoek steeds beter welke aanpakken bewezen effectief zijn en de kwaliteit van het onderwijs kunnen verhogen. Ook weten we steeds beter hoe effectieve professionalisering en verbetercultuur vormgegeven kan worden. Deze kennis gebruiken we als basis voor dit samenwerkingsprogramma. Daarbij bouwen we voort op 'best practices' en onderzoeken uit binnen- en buitenland. Wij combineren aanpakken die zich of al bewezen hebben of kansrijk zijn op basis van eerste onderzoeken. Zo bouwen we voort op:

- » werkwijzen die op scholen voor een verbetercultuur zorgen;
- » inzichten over effectief professionaliseren van leraren en schoolleiders;
- » kennis van evidence-informed technieken die het handelen van leraren versterken;
- » methodes voor kenniscreatie die praktijkkennis en wetenschappelijke kennis combineren, zodat de ontwikkelde aanpak telkens bewezen effectief én uitvoerbaar is.

Binnen ONA hanteren we daarnaast de volgende *basisprincipes* voor alle activiteiten:

- » ONA-activiteiten sluiten aan bij de vragen, behoeftes en mogelijkheden van leraren en schoolleiders (vraaggestuurd);
- » ONA-activiteiten combineren praktijkkennis en wetenschappelijke kennis over wat werkt op een praktijkrelevante manier om tot uitvoerbare kennis te komen (evidence-informed);
- » Binnen ONA wordt in co-creatie gewerkt tussen professionals uit de onderwijspraktijk (leraren, schoolleiders en bestuurders) en onderzoekers. Deze samenwerking gebeurt op basis van gelijkwaardigheid, met respect

voor ieders expertise en rollen (co-creatie).

- » ONA-activiteiten zijn toegankelijk voor alle scholen, en biedt scholen waar nodig middelen die deelname mogelijk maken (toegankelijkheid);

Binnen ONA hanteren we vervolgens de volgende *werkprincipes*:

- » ONA-activiteiten zijn expliciet bedoeld om scholen met een hoog schoolgewicht in kwetsbare wijken en stadsdelen te helpen verbeteren. In de mijlpalen hebben we daarom expliciete doelen voor deze scholen opgenomen;
- » ONA-activiteiten zijn bedoeld om scholen te helpen de onderwijskwaliteit duurzaam te verbeteren en daarmee kwaliteitsverschillen in het Amsterdamse basisonderwijs te verkleinen;
- » ONA-activiteiten benutten de expertise van leraren en scholen, bijvoorbeeld door het ontwikkelen en inzetten van voorbeeldscholen en expertleraren in professionaliseringstrajecten ("voor en door scholen");
- » ONA-activiteiten bouwen voort op bestaande kennisstructuren (zoals de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam);
- » ONA-activiteiten sluiten zoveel mogelijk aan op reeds bestaande samenwerkingen en activiteiten van de besturen, gemeente of scholen, zoals de taskforce Lerarentekort en de activiteiten van het samenwerkingsverband;
- » ONA activiteiten worden zo opgezet dat ze na de looptijd van het programma kunnen blijven bestaan en onderdeel kunnen worden van een meer duurzame kennisinfrastructuur in het onderwijs.

1.5 Doelen ONA

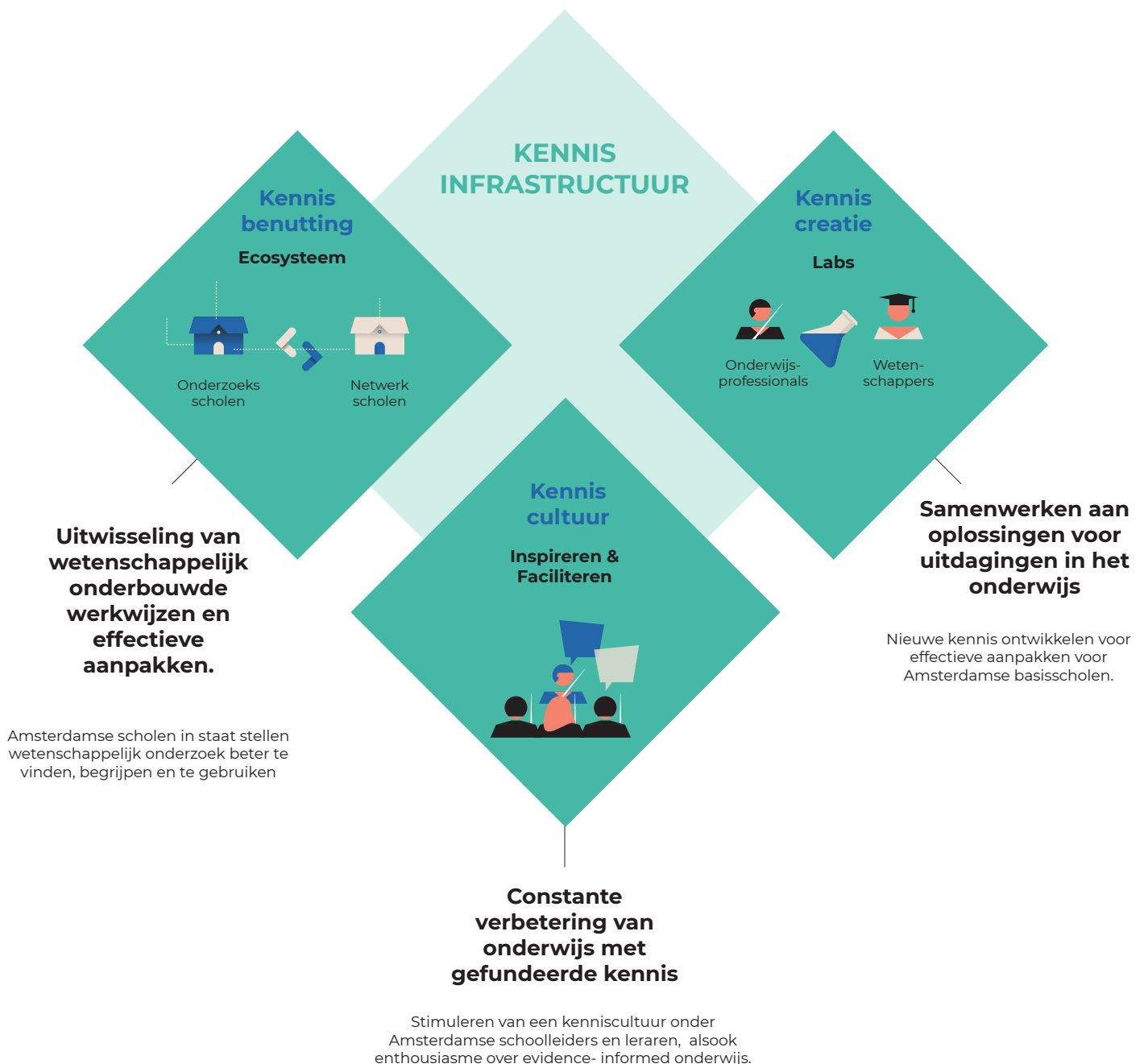
Het ONA-programma heeft drie doelen:

- 1. Actief bijdragen aan kenniscultuur:**
Bijdragen aan een lerende cultuur op Amsterdamse scholen, waarbij leraren en schoolleiders open staan voor nieuwe wetenschappelijke kennis over effectieve aanpakken;
- 2. Bevorderen van kennisbenutting:**
Bevorderen dat leraren, schoolleiders en bestuurders kennis over effectieve aanpakken integreren in hun dagelijks functioneren;

3. Realiseren van kenniscreatie:

Ontwikkelen van een ecosysteem waarin voor de belangrijkste uitdagingen nieuwe kennis ontwikkeld wordt. De kenniscreatie gebeurt in cocreatie tussen leraren, schoolleiders, bestuurders en wetenschappers en met een wetenschappelijke (5D) methodiek.

De drie doelen vormen de basis voor het ONA-programma en de mijlpalen die we willen bereiken. Ze staan verder uitgewerkt in dit programmaplan.

2. Het ONA programma

2.1 Programmaonderdelen ONA

ONA bestaat uit drie programmaonderdelen; elk direct gerelateerd aan één van eerdergenoemde doelen. Deze programmaonderdelen zijn:

1. **Kenniscultuur:** Stimuleren van een kenniscultuur onder Amsterdamse schoolleiders en leraren, alsook enthousiasme voor evidence-informed onderwijs.
2. **Kennisbenutting:** Amsterdamse basisscholen in staat stellen wetenschappelijk onderzoek beter te vinden, te duiden en te benutten in de eigen onderwijspraktijk;
3. **Kenniscreatie:** Nieuwe kennis ontwikkelen over effec-

tieve aanpakken gericht op de specifieke uitdagingen van Amsterdamse basisscholen.

Een effectieve combinatie van een sterkere kenniscultuur, optimale kennisbenutting en innovatieve kenniscreatie zorgt er op termijn voor dat evidence-informed onderwijs de basis wordt voor duurzame verbetering en innovatie van het Amsterdamse basisonderwijs. Hieronder worden de drie hoofdonderdelen grafisch weergegeven waarna we per programmaonderdeel uiteenzetten hoe het onderdeel eruit zal zien, welke mijlpalen en producten erbij horen en wat de geplande fasering is.

2.2 Programmaonderdeel 1: Kenniscultuur

Doel Kenniscultuur

Een eerste doel van ONA is het actief bijdragen aan een kenniscultuur in het Amsterdamse basisonderwijs. Met deze kenniscultuur werken basisscholen aan een constante verbetering waarbij praktijkkennis en wetenschappelijke kennis geïntegreerd gebruikt worden.

Drie hoofdactiviteiten voor Kenniscultuur

ONA draagt actief bij aan een *kenniscultuur* met 3 hoofdactiviteiten:

1. Het organiseren van lezingen en inspiratiesessies

ONA ontwikkelt een aanbod van lezingen en inspiratiesessies voor Amsterdamse leraren, schoolleiders en bestuurders. Een deel van deze lezingen en inspiratiesessies vinden gratis plaats voor alle Amsterdamse leraren, schoolleiders en bestuurders. Dit betreft onder andere een masterclass 'wat werkt in onderwijs'. Een ander deel van de lezingen en inspiratie-sessies is gericht in te zetten door schoolleiders en bestuurders, bijvoorbeeld op professionaliserings- of personeelsdagen. Ook zijn maatwerk-trajecten mogelijk. Onderdeel van deze activiteit is het opzetten van een ONA-'speakers academy', met een gericht aanbod aan lezingen en inspiratiesessies voor schoolleiders en bestuurders.

2. Het delen, creëren van goede voorbeelden en bouwen aan een Amsterdams netwerk

ONA deelt goede voorbeelden van evidence-informed werken op scholen. Dit gebeurt zowel intern (via het BBO), in het publieke debat en via de reguliere media (dit laatste staat uitgewerkt in het communicatieplan in paragraaf 2.4). Daarnaast bouwt ONA aan een Amsterdams netwerk van leraren, schoolleiders en bestuurders die 'evidence-informed' werken. Dit netwerk wordt opgebouwd en uitgebreid met netwerkactiviteiten, een besloten LinkedIn-groep en een twee-wekelijkse nieuwsbrief.

3. Het faciliteren van schoolleiders

Schoolleiders zijn de belangrijkste actoren als het gaat om duurzame professionalisering en schoolverbetering. Schoolleiders die meer 'evidence-informed' willen werken, worden door ONA actief ondersteund. Er vindt een gesprek plaats met deze schoolleiders, afhankelijk van de wensen worden ze gekoppeld aan activiteiten of personen (andere schoolleiders of wetenschappers) en ze krijgen in het eerste jaar ondersteuning van een vast contactpersoon binnen Education Lab.

Activiteiten en mijlpalen programmaonderdeel kenniscultuur

De drie activiteiten van het programma-onderdeel Kenniscultuur staan samengevat in tabel 1. Per activiteit staan tevens deelactiviteiten en de mijlpalen die we met het ONA-programma eind 2023 gerealiseerd willen hebben.

Onderdeel 1.
**Lezingen en
inspiratie-
sessies**

Onderdeel 2.
**Goede voorbeelden
en Amsterdams
netwerk**

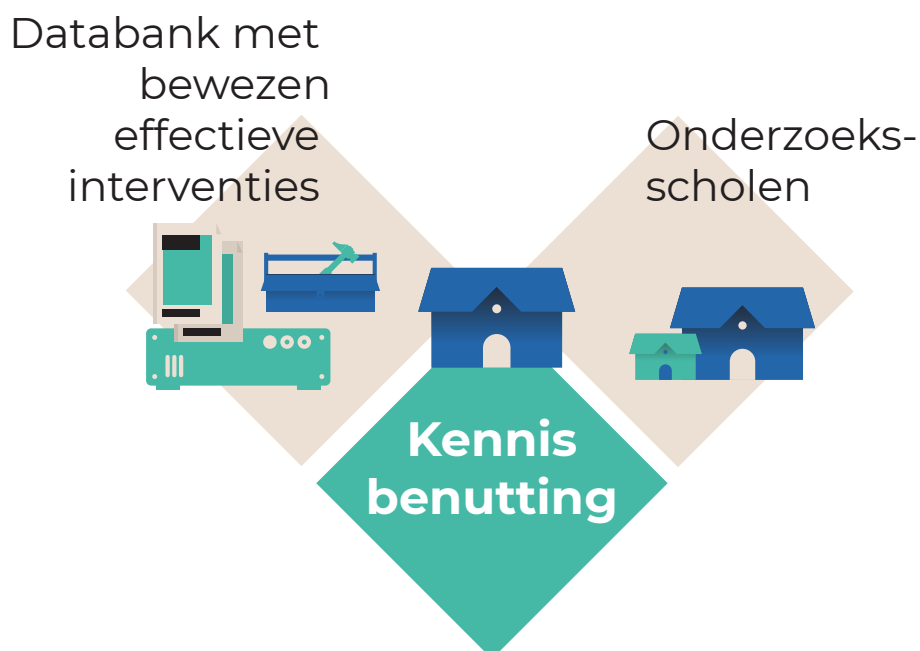

Onderdeel 3.
**Faciliteren
(enthousiaste)
schoolleiders**

Tabel 1. De activiteiten en mijlpalen van het programmaonderdeel 'Kenniscultuur'

Activiteiten	Mijlpaal per onderdeel
Organiseren lezingen en inspiratie-sessies Masterclass 'wat werkt' Ontwerpen van masterclass 'wat werkt' Pilot masterclass Draaien masterclass ONA speakers' academy Opzetten ONA 'speakers academy' Actieve bijdragen vanuit ONA 'speakers academy' Losse 'maatwerk' lezingen Samenstellen programma maatwerk lezingen Uitvoeren maatwerk-lezingen	Succesvolle masterclass voor 20% school-leiders en bestuurders Inzet speakers academy door 20% van besturen en schoolleiders 30 Maatwerk-lezingen op scholen(groepen)
Delen goede voorbeelden en bouwen netwerk Delen voorbeelden via media en publieke debat Goede voorbeelden in media en publieke debat Bouwen aan ONA-netwerk Opzetten ONA-netwerk Amsterdam Starten LinkedIn groep ONA + nieuwsbrief Uitvoeren netwerk-activiteiten	Stijgend aantal media-artikelen en deelnames publieke debat ONA netwerk met 5% van leraren en schoolleiders
Faciliteren Amsterdamse schoolleiders Ondersteunen enthousiaste schoolleiders Intake-gesprekken met schoolleiders Doorverwijzing en begeleiding schoolleiders	Ondersteuning van 20 schoolleiders

2.3 Programmaonderdeel 2: Kennisbenutting

Doel Kennisbenutting

Het programmaonderdeel Kennisbenutting heeft als doel te bevorderen dat leraren, schoolleiders en bestuurders kennis over effectieve aanpakken en werkwijzen uitbreiden en integreren in hun dagelijks functioneren. Hiervoor is het nodig dat ze ondersteund worden in het vinden en duiden van wetenschappelijk onderzoek. Ook ondersteunen we het integreren van wetenschappelijke kennis met de eigen praktijkkennis.

Het programmaonderdeel kennisbenutting bestaat uit twee verschillende deelactiviteiten:

1. Netwerk van ONA-onderzoeksscholen organiseren dat tevens een functie heeft van een professionaliseringsplatform.
2. Het opzetten van een interventiedatabank van bewezen effectieve aanpakken

Deze activiteiten en de bijbehorende mijlpalen en producten staan in de volgende paragraaf uitgewerkt.

Activiteiten Kennisbenutting

Activiteit 1: Organiseren ONA onderzoekscholennetwerk

We streven met ONA naar een groeiende groep leraren, schoolleiders en bestuurders die enthousiast zijn over de meerwaarde van een verbetercultuur en evidence-informed onderwijs. Omdat scholen het meest geïnspireerd raken door andere scholen, en het meeste van andere scholen leren, starten we binnen ONA met het opbouwen van een netwerk van scholen die de rol van ambassadeurs en opleiders gaan vervullen. Dit zijn de **ONA-onderzoeksscholen**.

De ONA-onderzoeksscholen fungeren als centraal punt (hub) in de netwerken van Amsterdamse scholen die een verbetercultuur willen ontwikkelen en evidence-informed onderwijs willen omarmen. Ze stimuleren een schooloverstijgend lerende cultuur in het onderwijs, laten zien dat het beroep van leraren en schoolleiders aantrekkelijk is. Heel concreet hebben de ONA-onderzoeksscholen en hun netwerk de volgende verantwoordelijkheden en doelstellingen:

- » Een **ambassadeursrol** voor verbetercultuur en evidence-informed onderwijs. Deze ambassadeursrol dragen ze uit door het goede voorbeeld te zijn, hun bereidheid tot kennisdeling en door scholen binnen hun netwerk proactief aan te moedigen gebruik te maken van kennis en te participeren in verbeterprogramma's.

- » Het **opleiden en coachen** van scholen in hun netwerk op het terrein van evidence-informed werken en de toepassing van bewezen effectieve aanpakken. Daarmee staan zij enerzijds aan de basis van peer-to-peer learning, anderzijds vervullen ze de rol van regionale hub voor professionalisering op het terrein van evidence-informed onderwijs.

- » Het **bevorderen van duurzame innovatie** van het onderwijs door samenwerking met wetenschappers, in hun eigen school of in de co-creatie labs (zie onderdeel co-creatie).

Om deze doelstellingen te bereiken worden via **ONA-onderzoeksscholen** drie verschillende activiteiten aangeboden waaraan basisscholen in Amsterdam kunnen participeren:

- » Activiteiten om andere scholen te **inspireren** meer evidence-informed te werken en een verbetercultuur te ontwikkelen. Er worden thematische bijeenkomsten georganiseerd over belangrijke onderwijsthema's die spelen in de onderwijspraktijk. De bedoeling van deze bijeenkomsten is dat scholen meer leren over de meest recente kennis uit onderwijsonderzoek en dat scholen elkaar inspireren hoe ze met de kennis uit onderzoek de volgende stap in hun ontwikkeling kunnen zetten en waar dat toe leidt.

Onderzoeksschool

Functie
**Ambassadeur voor
evidence-based onderwijs**

Delen van kennis
door workshops en
lezingen

Opleiden en coachen

**Bevorderen van
duurzame innovatie**
door co-creaties in de labs

- » Activiteiten die zich richten op het trainen van scholen om **evidence-informed te werken en het toepassen van specifieke bewezen effectieve aanpakken** afkomstig vanuit het Nationaal Programma Onderwijs (NPO), de praktijkkaarten van Education Lab en de database van het Nederlands Jeugdinstituut (NJI). ONA-onderzoeksscholen zijn gastlocaties van verschillende professionaliseringstrajecten die zich op de bovenstaande richten. Onderzoeksscholen verzorgen zelf of in samenwerking met partners trainingen en begeleiden andere scholen in duurzame verbetering van het onderwijs.
- » Activiteiten die scholen mogelijkheid bieden op verschillende wijzen te **participeren in wetenschappelijk onderzoek**, binnen de eigen scholen (met een ONA-coach), door participatie in de co-creatie labs of door andere samenwerking met wetenschappelijk onderzoekers. ONA-onderzoeksscholen ervaren de meerwaarde van actieve participatie in onderzoek en dragen dit actief uit naar andere scholen in Amsterdam.

We verwachten dat ten minste 4 Amsterdamse basisscholen de rol van ONA-school op zich kunnen en willen nemen en daarbij gesteund worden door hun bestuur en het programmeam van ONA. Om tot een evenwichtige selectie te komen, ondernemen we de volgende activiteiten:

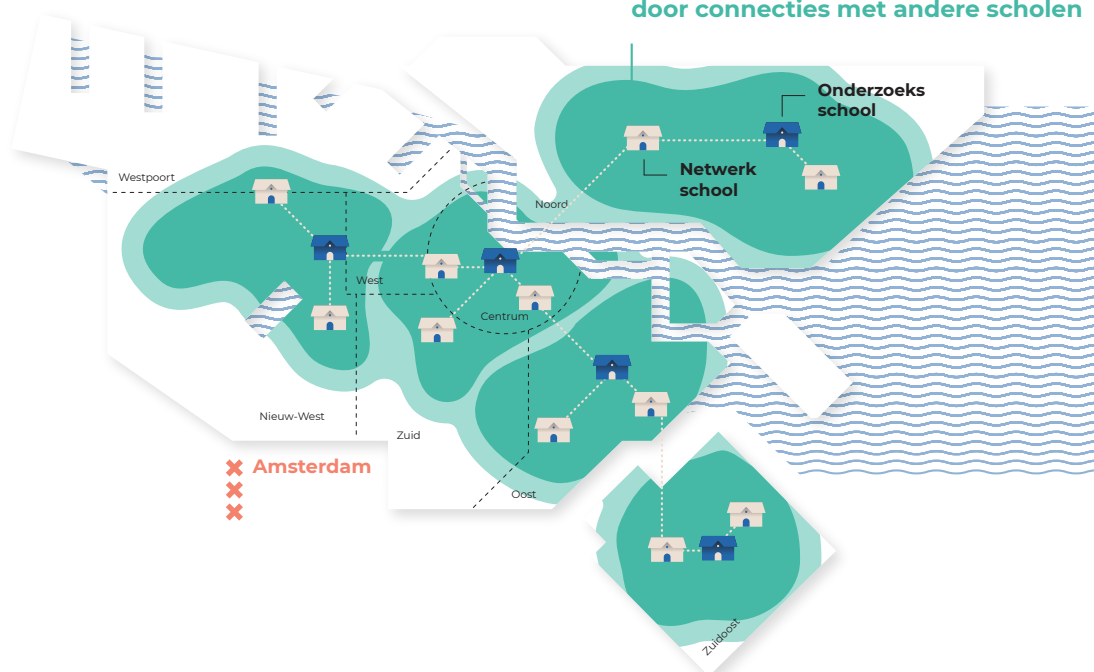
- » Oproep aan besturen en scholen om een of meerdere scholen als kandidaat aan te melden.
- » Oriënterende gesprekken met geïnteresseerde besturen over de kandidaat-scholen
- » Schoolbezoeken op kandidaat-scholen, inclusief gesprek schoolleider
- » Opstellen voorstel op basis van lijst kandidaat-scholen voor ONA-programmateam
- » Besluitvormend gesprek met geïnteresseerde bestuurders en schoolleiders

Vanuit de ONA-programmacommissie bewaken we dat tenminste een van de ONA-scholen en hoog schoolgewicht heeft en de scholen gespreid zijn over de geïnteresseerde besturen.

Definitie ONA-school

Een ONA school is een school waar de verbetercultuur al ver ontwikkeld is en waar de kwaliteit van het onderwijs hoog is. Het team benut wetenschappelijke inzichten in de dagelijkse praktijk en werkt (op onderdelen) evidence-informed. De schoolleider ondersteunt het team in professionele ontwikkeling en evidence-informed werken. Ook is de schoolleider en het team bereid hun kennis actief te delen met andere schoolleiders en leraren.

Kennisverspreiding door connecties met andere scholen

Minstens 4 ONA-onderzoeksscholen krijgen uitgebreide ondersteuning en training. Dit bestaat uit drie onderdelen:

3. Training 'wat werkt' en "hoe begeleid ik andere scholen?"

Doel van deze trainingen is onderzoeksscholen in staat te stellen hun ambassadeursrol zo goed mogelijk te vervullen en een verbetercultuur en evidence-informed onderwijs een zo goed mogelijk podium te geven. De trainingen worden door Education Lab in co-creatie met scholen ontworpen, waarbij het streven is scholen niet onnodig te belasten en de training zo veel als mogelijk te laten plaatsvinden tijdens de reguliere studiedagen. Voor de inhoudelijke ontwikkeling van deze trainingen werken we samen met Amsterdamse kennisinstellingen, zoals de universiteiten en hogescholen.

4. Begeleiding bij verdere ontwikkeling van de eigen school

De ONA-onderzoeksschool wordt actief begeleid in de eigen schoolverbetering. Hiervoor kijkt er een wetenschapper mee met de ontwikkeling van het schoolbeleid en schoolverbeteractiviteiten. Waar nodig adviseert deze wetenschapper op basis van wetenschappelijke inzichten of voorbeelden. Zo ondersteunt de wetenschapper het eigen verbetertraject van de ONA-onderzoeksschool.

5. Participatie in ONA-onderzoeksscholen netwerk

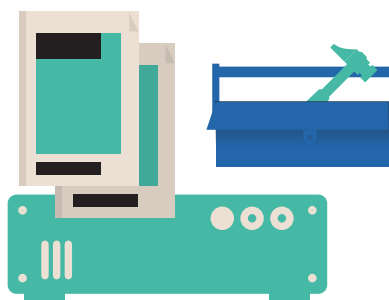
Onderzoeksscholen delen kennis en ervaringen in een ONA-onderzoeksscholen netwerk. Dit netwerk verbindt de schoolleiders en expertleraren van de ONA-onderzoeksscholen. Ook zoeken we samenwerking op met de buitenlandse netwerken van de Education Endowment Foundation en het Vlaamse Onderzoeksscholen Netwerk. Dit zal naar verwachting resulteren in 2 internationale uitwisselingen per jaar (een met UK en een met Vlaanderen).

ONA-onderzoeksscholen krijgen van hun eigen bestuur compensatie in vorm van een 1 fte per school per jaar. Vanuit deze middelen kunnen scholen hun personeel vrijroosteren voor professionaliseringsactiviteiten, schoolverbetering en kennisdeling. Om overbelasting te voorkomen voert een ONA-onderzoeksschool per jaar een beperkt aantal trainingen en andere kennisdelingsactiviteiten uit. Er wordt met iedere school gekeken wat haalbaar en mogelijk is. Daarnaast krijgen ook scholen organisatorische ondersteuning, in het bijzonder voor de kennisdelingsactiviteiten. Ze hebben ook een vast aanspreekpunt in het ONA-programmateam, die die hun helpt om in hun rol te groeien.

Deelactiviteit 2: Kennisdeling via interventiedatabank van bewezen effectieve aanpakken

Het doel van het ontwikkelen van een interventiedatabank is driedelig:

1. Toegankelijke en bruikbare kennis over bewezen effectieve en kansrijke interventies beschikbaar stellen. Scholen kunnen snel zien hoe kansrijk bepaalde aanpakken zijn en welke condities belangrijk zijn om aanpakken goed in te zetten. Middels de interventiedatabank kunnen meer scholen kennisnemen van bewezen effectieve aanpakken en deze in hun dagelijkse onderwijspraktijk toepassen.
2. Een basis vormen voor de ontwikkeling van een curriculum voor verschillende scholingstrajecten over effectieve interventies. Dit doen we in samenwerking met verschillende partners, waaronder hogescholen (met name pabo's) en universiteiten, maar ook stichtingen en andere organisaties die bewezen effectieve aanpakken ontwikkeld hebben.

Databank

Aanbod van informatie over bewezen effectieve aanpakken, inclusief aanbod van professionaliseringstrajecten.

3. Scholen aanmoedigen goed onderbouwde interventies uit te proberen en de effectiviteit ervan te evalueren. Scholen kunnen kansrijke interventies die goed onderbouwd zijn, maar nog niet wetenschappelijk geëvalueerd, implementeren en evalueren op hun ook school. Ook kunnen ze de interventiedatabank benutten om interventies in de co-creatie labs te helpen doorontwikkelen en de effectiviteit hiervan in kaart te brengen.

Informatie en inzichten over bewezen effectieve en goed onderbouwde interventies zijn in de databank op 2 verschillende manieren te vinden:

1. Praktijkkarten

beknopte beschrijvingen van iedere interventie (doel, doelgroep, mate van effectiviteit) en uitgebreidere informatie over hoe elke interventie in de praktijk geïmplementeerd kan worden (praktijkkart).

2. Toolkits

Deze zetten op een conceptueel niveau uiteen wat in het algemeen wél en wat niet werkt om ontwikkeling en prestaties van leerlingen te bevorderen en tot verdere professionalisering van leraren en schoolleiders te komen. Ook komt er een 'stappenplan naar evidence-informed werken'. Dit stappenplan maakt duidelijk hoe wetenschappelijk onderbouwde aanpakken de processen op scholen en in schoolbesturen duurzaam kunnen verbeteren.

Daarnaast zullen we waar mogelijk informatie verstrekken over waar voor iedere specifieke interventie training(en)/coaching plaatsvindt. Voor zo ver deze niet bestaat is een expliciet doel van ONA met verschillende partners deze te ontwikkelen en via onderzoekscholen netwerk beschikbaar te stellen (zie onderdeel Professionalisering).

De basis voor de interventiedatabank vormen verschillende nationale bronnen – waaronder het Nationaal Regieorgaan Onderwijsresearch (NRO), Education Lab NL, het Nederlands JeugdInstituut (NJI) en verschillende buitenlandse bronnen (Best Evidence Encyclopedia, EEF guidance reports). Met deze instanties zal actief samenwerking en afstemming gezocht worden. Dit om de werkzaamheden binnen ONA zo effectief en efficiënt mogelijk in te richten en om aansluiting met andere initiatieven, zoals het Nationaal Programma Onderwijs, te optimaliseren.

De interventiedatabank is het resultaat van een nauwe samenwerking tussen onderwijsprofessionals in het veld, vakinhoudelijke experts en onderzoekers van Education Lab NL. Alle betrokkenen binnen ONA kunnen bijdragen aan materialen. Met name expertleraren en ONA-onderzoeksscholen werken mee. ONA zal de interventiedatabank continu aanvullen met nieuwe interventies en bewezen effectieve aanpakken en deze voor een zo breed mogelijk publiek toegankelijk maken.

Onderdeel 1.
Onderzoeksscholen

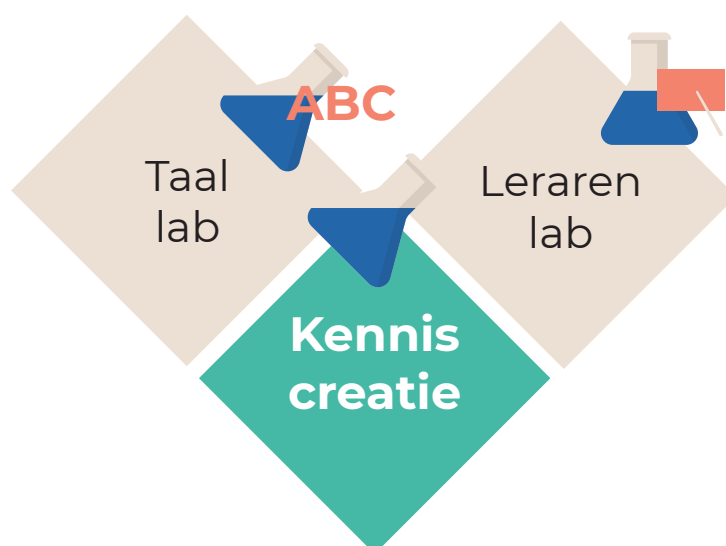
Onderdeel 2.
Databank met bewezen effectieve interventies

Activiteiten en mijlpalen kennisbenutting

Tabel 2. Samenvatting van de activiteiten en mijlpalen het ONA-onderdeel 'Kennisbenutting'

Deelactiviteit 1: Onderzoeksscholennetwerk	» Ontwerp mentor programma » Aanbod inspiratiesessies en trainingen met externe partners » Minstens 4 ONA-onderzoeksscholen zijn gecreëerd en van start gegaan, waarvan tenminste een school hoog schoolgewicht heeft » De 4 (of meer) ONA-onderzoeksscholen tevreden zijn over aanvullende professionaliserings-activiteiten voor hun team » Op iedere ONA-onderzoeksschool professionaliseringsactiviteiten plaatsvinden, met tevreden deelnemers. Het gaat hier per onderzoeksschool om tenminste 2 inspirerende ONA-masterclasses, ten minste 2 trainingen door de ONA-onderzoeksschool zelf en tenminste 2 training door externen » Tenminste 2 schoolleiders van ONA-onderzoeksscholen van start zijn gegaan met een mentorprogramma, waarbij ze een schoolleider van een andere basisschool coachen. » 4 (of meer) onderzoeksscholen een hecht team vormen en als team samenwerken en de evidence-informed beweging zelfstandig kunnen voortzetten (ook na afloop ONA).
Deelactiviteit 2: Database effective interventies	» 20 praktijkkaarten en 4 toolkits » De databank wordt door tenminste 10% van de Amsterdamse scholen bezocht en benut wordt » Het gebruik van de databank ieder jaar 50% groei realiseert uitgedrukt in het aantal downloads

2.4 Programmaonderdeel 3: Kenniscreatie

Doel Kenniscreatie

Nieuwe kennis ontwikkelen over effectieve aanpakken gericht op de specifieke uitdagingen van Amsterdamse basisscholen.

Om het onderwijs in Amsterdam (en daarbuiten) duurzaam te innoveren, zullen scholen, besturen, beleidsmakers en onderzoekers ook nieuwe kennis moeten ontwikkelen. Dit geldt met name voor de meest complexe uitdagingen. Juist op dat gebied is nu sprake van handelingsverlegenheid.

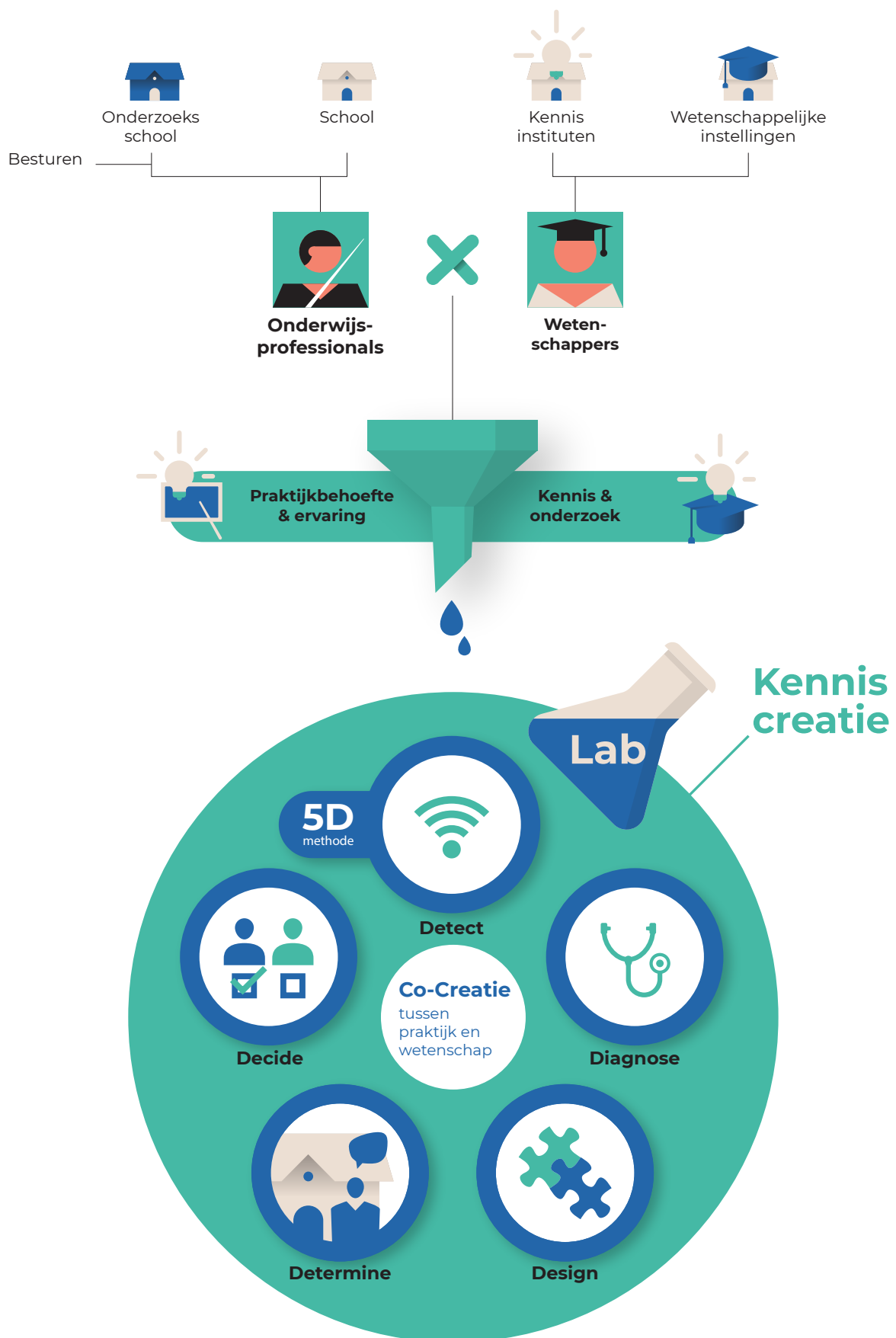
ONA speelt in op deze behoefte door twee thematische co-creatie labs op te richten. Dit zijn ontmoetingsplekken waar onderzoekers en mensen uit de onderwijspraktijk samenwerken aan de ontwikkeling van nieuwe, innovatieve maar wel bewezen effectieve aanpakken om prangende problemen in het onderwijs het hoofd te bieden. Onderzoeksscholen en andere Amsterdamse basisscholen die dat willen, nemen actief deel aan de activiteiten die in de labs plaatsvinden.

5D methodiek als algemene werkwijze labs

De co-creatie labs zijn gericht op het ontwikkelen van effectieve methodes én op het empirisch aantonen van de effectiviteit van de methodes. Scholen die aansluiten bij een co-creatie lab werken op basis van gelijkwaardigheid samen met wetenschappers. In de co-creatie labs hanteren we de 5D methodiek (van Klaveren en Cornelisz, 2021) om tot duurzame verbetering en innovatie van het onderwijs te komen. Dit model beschrijft een werkwijze met vijf essentiële onderdelen om te komen tot duurzame onderwijsverbetering: probleemsignalering (*Detect*), diagnose (*Diagnose*), ontwikkeling en implementatie van de interventie (*Design*), gedegen wetenschappelijk evaluatie (*Determine*), en het duiden van evaluatieresultaten zodat een evidence-informed beslissing kan worden gemaakt over wat de volgende stap is (*Decide*).

De keuze voor een fase uit het 5D model is flexibel, dit kan per thema of deelproject verschillen. Daarnaast is het 5D model cyclisch: wanneer gesignaleerd wordt dat het probleem nog niet (adequaat) is opgelost dan kunnen de stappen herhaald worden net zo lang het probleem opgelost is. De cyclische aanpak gaat door tot de interventies uitontwikkeld zijn en daadwerkelijk bijdragen aan een effectieve en duurzame oplossing. De 5 fasen van het 5D model staan voor het TeacherLab samengevat in tabel 1, inclusief bijpassende methoden van onderzoek. Concreet betekent de 5D-methodiek dat:

1. Leraren en schoolleiders samen met onderzoekers het probleem verkennen (*detect*);
2. Onderzoekers helpen met een scherpe diagnose, door literatuurstudie, aanvullende data-analyse, simulatiemodellen (*diagnose*);
3. Leraren en schoolleiders met onderzoekers kansrijke interventies bedenken. Hierin combineren ze praktijkkennis met kennis van bewezen interventies in andere landen en inzicht in onderliggende mechanismen. De ontwikkelde interventies worden getoetst op de deelnemende scholen, in de vorm van pilots. De scholen krijgen middelen en ondersteuning voor de pilots (*design*).
4. De scholen en onderzoekers de meest kansrijke interventies toetsen op effectiviteit, op verschillende scholen en bij verschillende groepen leraren en leerlingen. De participerende scholen krijgen zowel de interventie als ondersteuning vanuit het ONA-programma aangeboden. Uiteindelijk leidt dit tot een evaluatie gericht op hoe het proces is verlopen en wat de effecten van de interventie bij specifieke groepen leraren en leerlingen zijn (*determine*).
5. De evaluatie gezamenlijk wordt gedaan door scholen, onderzoekers en beleidsmakers tezamen. Wat zijn de resultaten? Hoe ging de implementatie? Wat betekent dit voor innovatie in de onderwijspraktijk en aanpassingen in onderwijsbeleid? Door dit gezamenlijk te bespreken kan worden bepaald hoe de resultaten in de praktijk te verbeteren zijn. Uiteindelijk wordt besloten of de interventie opgeschaald kan worden (*decide*).

Activiteiten kenniscreatie: Taallab en Lerarenlab

ONA beoogt nieuwe kennis over effectieven aanpakken in het Amsterdamse basisonderwijs te creëren. Dit gebeurt in cocreatie met bestuurders, schoolleiders, leraren en onderzoekers. We starten hiervoor in eerste instantie twee cocreatie-labs: een taallab en een lerarenlab. De onderzoeken in deze cocreatie-labs richten zich op de twee grootste uitdagingen in het Amsterdamse onderwijs: de toenemende

laaggeletterdheid en het lerarentekort. De laaggeletterdheid staat centraal in het Taallab. In het Lerarenlab richten de onderwijsprofessionals en wetenschappers zich op effectieve interventies in het aantrekken, professionaliseren en behouden van leraren en schoolleiders in het Amsterdamse basisonderwijs. In de toekomst kunnen er meer labs toegevoegd worden.

Deelactiviteit 1: Opzetten ONA Taallab

Het schrijf- en leesniveau van Nederlandse leerlingen is de afgelopen jaren gedaald. Uit PISA-studies blijkt dat een toenemend percentage van de 15-jarigen risico loopt op laaggeletterdheid doordat ze de fundamentele vaardigheidsniveaus van lezen en/of schrijven niet halen. De daling in schrijf- en leesvaardigheid is bovendien het grootst onder leerlingen uit gezinnen met een lage sociaaleconomische status (SES) (Ridao-Cano & Bodewig, 2018). Het percentage Nederlandse leerlingen met een lage SES dat onvoldoende taalvaardig is steeg van 13 naar 47 procent in de periode 2000 tot 2015. Dat is een van de sterkste stijgingen van alle OECD-landen. Hierdoor groeit de ongelijkheid en worden de landelijke doelstelling, om leerlingen minimaal op het fundamentele referentieniveau (1F) te laten presteren, niet gehaald.

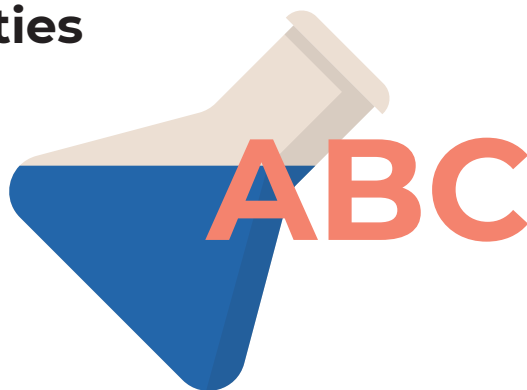
Tijdig ingrijpen is cruciaal. Wanneer niet tijdig geïnterveneerd wordt om taalachterstanden terug te dringen ligt

het Mattheus-effect op de loer: kinderen met een achterstand zullen verder achterlopen, omdat ze niet mee kunnen komen in het onderwijs. Onderzoek laat bijvoorbeeld zien dat kinderen die op jonge leeftijd de referentieniveaus niet halen een grote kans lopen om later laaggeletterd te worden.

Er worden veel initiatieven genomen om het taalonderwijs te verbeteren maar er zijn relatief weinig evaluaties van Nederlandse taalaanpakken. Hierdoor weten we onvoldoende wat er wel en niet werkt. Met meer kennis over de effectiviteit van taal- en leesinterventies zal de doelmatigheid van beleid verbeteren. In het Taallab werken we aan kenniscreatie rondom het thema lees- en taalvaardigheid. Door gelijkwaardige co-creatie tussen wetenschappers en onderwijsprofessionals onderzoeken we welke interventies werken in het terugdringen van taal- en leesachterstanden in het Amsterdamse onderwijscontext.

Oplossing voor

Toenemende laaggeletterdheid en dalende leerprestaties

Taallab
interventies om
laaggeletterdheid
leerlingen tegen te gaan

Op basis van de literatuur hebben we een aantal domeinen geïdentificeerd waarin de interventies plaats kunnen gaan vinden:

1. Ouderbetrokkenheid

Het vergroten van ouderbetrokkenheid kan de leer- en leerprofielen van kinderen vergroten. Vooral taal- en leesvaardigheden worden niet alleen op school maar ook thuis ontwikkeld. Door ouders te informeren en begeleiden kan er thuis een stimulerende taalomgeving gecreëerd worden. Deze interventies richten zich bijvoorbeeld op het verrijken van de verbale interactie tussen ouder en kind, het stimuleren van voorlezen, het meegeven van taalspelletjes en boeken en het stimuleren van lezen in de (zomer)vakantie.

2. Tutoring

Tutoring wordt gezien als een van de meest effectieve manieren om leerachterstanden in te halen. Bij een tutorprogramma krijgen kinderen intensieve begeleiding van een leerkracht, onderwijsassistent of getrainde vrijwilligers. Eventueel kan een tutoringsprogramma ook ondersteund worden met digitale hulpmiddelen.

3. Samenwerkend Leren

Onderzoek heeft aangetoond dat samenwerkend leren (i.e., collaborative/cooperative learning) de leesvaardigheid en het leesbegrip van kinderen verbeterd. Bijna alle leraren laten leerlingen zo nu en dan samenwerken maar als samenwerkend leren op gestructureerde wijze

in de klas geïntroduceerd wordt, kan een grotere leeropbrengst behaald worden.

4. Begrijpend lezen

Het begrijpend leesniveau van Nederlandse kinderen is de afgelopen jaren sterk gedaald. Interventies op het gebied van begrijpend leesonderwijs richten zich vaak op het integreren van begrijpend lezen in de vakvakken, thematisch lezen en het ondersteunen van de strategie-instructie.

Uiteindelijk zullen in labdagen onderwijsprofessionals en onderzoekers samen bepalen welke interventies binnen het Taallab verder uitgewerkt zullen worden in pilots en/of experimenten. We streven ernaar om minimaal vier pilots te ontwerpen, minimaal twee pilots op te zetten en minimaal één interventies volledig te testen en te evalueren met experimenteel onderzoek.

De werkwijze van het Taallab is gebaseerd op het 5D-model. We starten met labdagen waarop we, samen met onderwijsprofessionals, de problemen rondom het taal- en leesonderwijs op scholen in kaart brengen. Vervolgens wordt in co-creatie gewerkt aan het uitwerken van een aantal interventies en het opzetten van pilots. Na het analyseren en evalueren van de uitkomsten van de pilots worden experimenten ontworpen en uitgevoerd. De cyclus eindigt met het evalueren en analyseren van de experimenten en het communiceren van de uitkomsten. Deze fases worden geschetst in Tabel 3.

Werkstappen

Binnen het Taallab worden verschillende werkstappen ondernomen:

Werkstap 1: Probleemverkenning en diagnose (Detect & Diagnose)

In de eerste fase organiseren we een aantal activiteiten die erop gericht zijn om de behoeftes rondom taal en lezen bij een zo breed mogelijke groep scholen op te halen. Hiervoor maken we een informatiepakket, organiseren we een startevenement en organiseren we labdagen voor probleemverkenning en diagnose. Aan het einde van deze eerste stap beschikken we over een probleemanalyse van het taal- en leesonderwijs op Amsterdamse scholen waarin de input van een diverse groep Amsterdamse scholen is opgenomen.

Werkstap 2: Ontwerpen van kansrijke interventies (Design)

Tijdens de designfase wordt er gezocht naar interventies die aansluiten bij de problemen die in de eerste fase geïdentificeerd zijn. Hiertoe worden drie activiteiten georganiseerd: labdagen om tot een lijst met kansrijke interventies te komen, designerteams om gekozen interventies verder uit te werken en een informatie-bijeenkomst om scholen te informeren over pilots. Vervolgens worden er minimaal drie pilots rondom taal- en leesvaardigheid gedraaid op Amsterdamse basisscholen. Gezamenlijk wordt bekeken of de resultaten van de pilots goed genoeg zijn om de interventie uit te gaan testen in een veldexperiment.

Werkstap 3: Opzetten en uitvoeren van veldexperimenten (Determine)

Binnen ONA doen we minimaal twee experimenten, in co-creatie met scholen en wetenschappers. We toetsen in welke mate en bij welke leerlingen en leraren de ontwikkelde interventies effectief zijn in de Amsterdamse onderwijscontext. Scholen die deelnemen aan experimenten ontvangen actieve begeleiding en tussentijdse resultaten worden regelmatig teruggekoppeld naar de scholen. De uitkomsten van de experimenten wordt geanalyseerd door onderzoekers, waarna de bevindingen worden geïnterpreteerd door wetenschappers en leraren samen. De analyses omvatten zowel de leeropbrengsten bij leerlingen als een procesevaluatie. Aan het einde van de derde werkstap is er kennis opgedaan over de effectiviteit van ten minste twee kansrijke taal- en leesinterventies. Werkstap 4: Evaluatie en vervolgstappen (Decide)

De evaluatie wordt gezamenlijk besproken door scholen, onderzoekers en beleidsmakers in Amsterdam. Wat zijn de resultaten? Hoe ging de implementatie? Wat betekent dit

voor innovatie in de onderwijspraktijk en aanpassingen in onderwijsbeleid? Door dit gezamenlijk te bespreken kan gelijk worden bepaald hoe de resultaten in de praktijk te verbeteren zijn. Uiteindelijk wordt besloten of de interventie opgeschaald kan worden.

De uitkomsten van het Taallab worden actief gedeeld met de Amsterdamse scholen, via het ONA-netwerk, lezingen en inspiratie-sessies, de ONA-onderzoeksscholen en de interventie-databank. Daarnaast zorgen we voor een serie publicaties over de uitkomsten van gedane experimenten. Dit omvat zowel praktische publicaties voor de onderwijspraktijk (bijvoorbeeld in Didactief) als wetenschappelijke publicaties.

Activiteiten en mijlpalen Taallab

Tabel 4 vat de activiteiten en de beoogde resultaten van het programmaonderdeel Taallab samen. De beoogde resultaten zijn hierbij verwoord in concrete en meetbare mijlpalen die we met ONA eind 2023 gerealiseerd willen hebben.

Tabel 3. Activiteiten en mijlpalen Taallab

Activiteiten	Mijlpalen per onderdeel
Organisatie Taallab	Projectplan Taallab Goed functionerende projectorganisatie
Diagnose kansen en knelpunten	Toolkit diagnostische tools
	Rapport probleemanalyse
Toolkits en praktijkkaarten maken	Literatuurstudie effectief taal- en leesonderwijs
	Toolkit en kaarten 'effectief taal- en leesonderwijs'
Co-creatie	Minimaal 4 designsessies per pilot Taallab
	Ontwerp 2 experimenten met designteams
	Minimaal 2 Labdagen
Pilots en experimenten	Minstens 3 Pilots
	Evaluatierapport pilots
	Minstens 1 experiment
Evaluatie professionalisering ONA	Evaluatie ONA-activiteiten
	Informatiepakket scholen : wat kunnen ze met onderzoeksresultaten?

Tabel 4. De afzonderlijke 5D-fases in het taallab.

Fase	Kernvragen	Onderzoeksactiviteiten
Detect 	Wat is het probleem? Wat zijn de grootste problemen die onderwijsprofessionals op dit moment ervaren op het gebied van taal- en leesonderwijs? In deze eerste fase organiseren we een aantal activiteiten die erop gericht zijn om de behoeftes rondom taal en lezen bij een zo breed mogelijke groep scholen op te halen.	Mapping partners, overzicht van goed onderbouwde en kansrijke interventies, informatiepakket Taallab voor scholen en besturen maken (Labs starterskit), lancering Taallab en Labdag 1. Tijdens Labdag 1 werken leescoördinatoren van scholen uit verschillende scholen toe naar een gezamenlijk probleemdefinitie.
Diagnose 	Wie ervaart het probleem en waarom? Welke leerlingen ervaren de grootste problemen in de ontwikkeling van hun taal- en leesvaardigheden? En hoe komt dat?	Literatuurstudie taal, toolkit taal, diepte-interviews met onderwijsprofessionals, verzamelen van good-practices. Aan het einde van deze fase beschikken we over een probleemanalyse van het taal- en leesonderwijs op Amsterdamse scholen waarin de input van een diverse groep Amsterdamse scholen is opgenomen.
Design 	Welke interventie is kansrijk en voor wie? Tijdens de designfase wordt er gezocht naar interventies die aansluiten bij de problemen die in de eerdere fases geïdentificeerd zijn. In designteams ontwerpen wetenschappers en onderwijsprofessionals pilots van veelbelovende interventies.	Ontwerp pilots en/of experimenten door labdagen, designteams, informatiebijeenkomsten voor geïnteresseerde scholen. Vervolgens pilots op kleine groepjes scholen met de interventies die zijn uitgewerkt. Aan het einde van deze fase zijn er minimaal drie pilots rondom taal- en leesvaardigheid geweest op Amsterdamse basisscholen.
Determine 	Wat heeft gewerkt en voor wie? Welke interventies hebben het gewenste effect gehad op de taal- en leesvaardigheid van kinderen? Welke kinderen profiteren het meest van de interventie en welke kinderen hebben minder baat bij de interventie?	Binnen ONA doen we minimaal één experiment, in co-creatie met scholen en wetenschappers. We toetsen in welke mate en bij welke leerlingen en leraren de ontwikkelde interventies effectief zijn in de Amsterdamse onderwijscontext. We analyseren de resultaten en het proces.
Decide 	Waarom heeft het wel/niet gewerkt en hoe verder? Waarom hebben we interventies wel/niet gewerkt en hoe verder? Hoe kunnen effectieve interventies opgeschaald worden?	Bespreken resultaten met wetenschappers, onderwijsprofessionals en andere betrokkenen. Besluiten of opschaling en/of doorontwikkeling gewenst is.

Deelactiviteit 2: Opzetten ONA Lerarenlab

Waarom een Lerarenlab?

Het aantrekken, professionaliseren en behouden van goede leraren en schoolleiders is momenteel een van de allergrootste uitdagingen in het Amsterdamse onderwijs. Er is sprake van een kwantitatief en kwalitatief tekort aan leraren en schoolleiders. Er wordt in Amsterdam veel gedaan aan het lerarentekort, vanuit de gemeente, de schoolbesturen, de lerarenopleidingen en de kennisinstituten. Er is een noodplan en een taskforce. Vanuit deze partijen is er behoefte aan meer effectieve interventies, bijvoorbeeld in het behouden van leraren en schoolleiders. In het Lerarenlab werken we aan aanvullende duurzame aanpakken om dit probleem te helpen oplossen. We zoeken uit waar nog aanvullende knelpunten en kansen liggen, ontwerpen interventies, testen de interventies en brengen effecten in kaart.

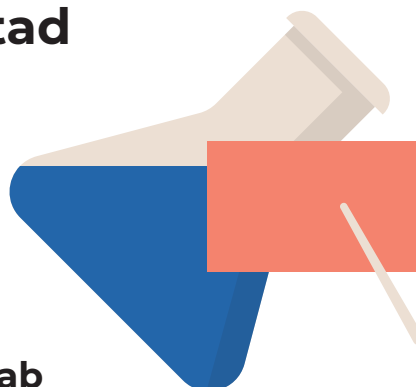
Met het Lerarenlab helpen we schoolleiders en bestuurders met onderzoek naar kansrijke interventies voor het aantrekken, professionaliseren en behouden van goede leraren. Er wordt samen gekeken naar wat de huidige problemen veroorzaakt en wat de best mogelijke oplossing zou kunnen zijn.

Ten tweede helpen we met het ontwerp van kansrijke interventies en de evaluatie van kansrijke aanpakken. Hiermee ontwikkelen we duurzame en 'evidence informed' lerareninterventies die ook op lange termijn bijdragen aan het aantrekken, professionaliseren en behouden van leraren en schoolleiders in Amsterdam.

In het Lerarenlab werken leraren, schoolleiders en onderzoekers op basis van gelijkwaardigheid samen aan effectieve aanpakken voor het aantrekken, professionaliseren en behouden van leraren en schoolleiders op Amsterdamse basisscholen. In het cocreatie-lab wordt de 5D-methodiek, zoals hierboven beschreven, gehanteerd. Deze staat kort samengevat in Tabel 5. De verschillende fasen worden in het Lerarenlab flexibel toegepast, dat wil zeggen dat we vanaf de start in verschillende fasen tegelijk werken. Per deelproject wordt gekeken welke 5D-fase het meest urgent en relevant is.

Oplossing voor

Kwalitatief en kwantitatief lerarentekort in de hoofdstad

Lerarenlab
interventies om
kwaliteit en kwantiteit
leraren te bevorderen

Tabel 5. De 5 fasen van het 5D-model en bijbehorende onderzoeksactiviteiten Lerarenlab

Fase	Kernvragen	Onderzoeksactiviteiten
Detect 	Wat is het probleem? Hoe staat het met het aantrekken, professionaliseren en behouden van leraren en schoolleiders?	Inventarisatie bestaand onderzoek
Diagnose 	Wie ervaart het probleem en waarom? Bij welke type leraren en scholen concentreren de uitdagingen zich? En waarom is dit het geval? Zijn er ook goede voorbeelden? Welke onderlinge mechanismen lijken hier te op te treden?	Kwantitatieve analyses, inclusief machine learning, simulatie-studies en quasi-experimentele studies Kwalitatieve analyses, zoals gesprekken met leraren schoolleiders en bestuurders, inventarisatie good practices
Design 	Welke interventie is kansrijk en voor wie? Onderwijsprofessionals en wetenschappers ontwerpen samen 3 kansrijke interventies. Scholen, besturen en gemeenten starten pilots.	Literatuurstudie effectieve interventies (internationaal) Cocreatie kansrijke interventies Pilots kansrijke interventies
Determine 	Wat heeft gewerkt en voor wie? Welke interventies leiden tot meer aanmeldingen en minder verloop van leraren?	Effectstudies (inclusief impact-meting) op basis van randomized controlled trials (RCT) of quasi-experimentele onderzoeksmethoden
Decide 	Waarom heeft het wel/niet gewerkt en hoe verder? Waarom hebben we interventies wel/niet gewerkt en hoe verder? Hoe kunnen effectieve interventies opgeschaald worden?	Gesprekken met deskundigenpanel

In het Lerarenlab worden verschillende deelprojecten uitgevoerd. Alle deelprojecten dragen bij aan effectieve aanpakken op leraren aan te trekken, te professionaliseren en te behouden. Ieder deelproject heeft daarbij een eigen insteek en aanpak. Bovendien vallen de deelprojecten onder verschillende fasen van het 5D model. Sommige projecten richten zich op de eerste fasen: verkenning, signaleren en diagnostiek, terwijl andere projecten de werking en implementatie van interventies in kaart brengen. In het schooljaar 2021-2022 worden in ieder geval de volgende vijf deelprojecten opgezet en uitgevoerd:

5. Inzet pabo-studenten voor tutoring basisschoolleerlingen:

Met de I-Pabo is een samenwerking opgezet waarin we studenten effectieve tutoring-aanpakken aanleren voor taal en rekenen. Deze zetten de studenten in 2022 in op Amsterdamse basisscholen, met als doel om taal- of rekenachterstanden bij leerlingen weg te nemen. Deze interventie dient enerzijds om de leraar te ontlasten, pabo-studenten te scholen in een van de meest effectieve interventies (tutoring).

6. Kwantitatieve studie naar verloop en uitval basisschoolleraars:

We onderzoeken op welk soort Amsterdamse basisscholen wel of juist geen verloop van leraren is en wat de kenmerken zijn van leraren die vertrekken. Ook kijken we in hoeverre het Amsterdamse beeld afwijkt van het landelijke beeld. Voor de analyse wordt gebruik gemaakt van registerdata van het CBS. Deze data omvatten informatie over alle Amsterdamse leraren en basisscholen en bevatten bovendien vele leraar- en schoolkenmerken – zoals ervaringsjaren van de leerkracht en de complexiteit van de leerlingpopulatie – die mogelijk samenhangen met een groter verloop. De resultaten duiden we vervolgens in termen van kansen en bedreigingen. Ze helpen ons inzicht te geven in de groepen leraren (en ex-leraren) en groepen scholen waar gerichte interventies mogelijk en kansrijk zijn. De resultaten duiden we in termen van kansen en bedreigingen. Ze helpen ons inzicht te geven in de groepen leraren (en ex-leraren) en groepen scholen waar gerichte interventies mogelijk en kansrijk zijn.

7. Toolkit en praktijkkaarten effectieve interventies voor leraren en schoolleiders

We brengen in kaart welke interventies in andere landen effectief zijn gebleken in het aantrekken, professionaliseren en behouden van leraren. We kijken hierbij specifiek naar lessen uit andere grote steden. De toolkits en praktijkkaarten geven op toegankelijke wijze tekst en uitleg over bewezen effectieve interventies en hoe deze geïmplementeerd kunnen worden. De eerste praktijkkaarten gaan over professionalisering van leraren, behouden van leraren op achterstandsscholen en coaching van beginnende leraren.

8. Quasi-experimentele studie naar effecten extra beloning leraren op achterstandsscholen

Het lerarentekort is extra nijpend bij Amsterdamse achterstandsscholen. Een hogere beloning is een van de meest aangedragen oplossingen om het lerarentekort bij deze scholen te verkleinen. In hoeverre deze maatregel in Amsterdam effectief is, is echter onbekend. Om deze reden toetsen we wat de effecten zijn van extra beloning van leraren op achterstandsscholen in Amsterdam. We onderzoeken welke leraren extra zijn aangetrokken of behouden en kijken ook naar de effecten op de ontwikkeling van leerlingen. De manier om dit inzichtelijk te maken is door te kijken naar de effecten van de recente salarisverhoging (gedurende de zomer van 2020) bij de basisscholen van Amsterdam. Iedere voltijd basisschoolleraar van Amsterdam ontving een salarisverhoging waarbij de verhoging groter was voor leraren die werkten bij een school met een grotere achterstandsscore (CBS). Vanwege dit beloningsverschil tussen schooltypen kan achteraf worden bepaald

hoe leraren reageren op de loonprikkel. Heeft de prikkel er bijvoorbeeld voor gezorgd dat leraren behouden blijven bij scholen met een meer complexe leerpopulatie? Ook kan gekeken worden naar de loonontwikkeling van alle basisschoolleraars in Amsterdam. De inzichten van deze studie vertalen zich naar beter (loon)beleid voor Amsterdamse scholen.

9. Ontwerp interventie behoud leraren

We onderzoeken wat kansrijke aanpakken lijken in de Amsterdamse context. Met de betrokkenen ontwikkelen we een kansrijke aanpak voor de stad, om leraren te behouden. Dit deelproject borduurt voort op de (tussentijdse) inzichten uit deelonderzoeken A tot en met D.

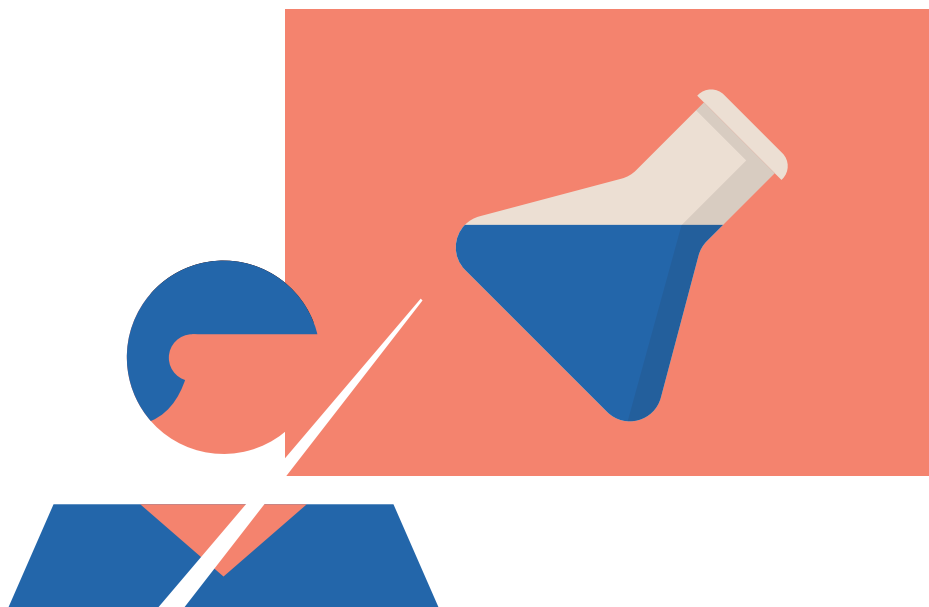
In overleg met de Taskforce Lerarentekort breiden we het takenpakket uit, starten we aanvullende projecten en komen we tot een programma voor het schooljaar 2022-2023. Het nieuwe werkprogramma wordt ter goedkeuring voorgelegd aan de programmaraad ONA.

Activiteiten en mijlpalen Lerarenlab

Het Lerarenlab draagt bij aan effectief en duurzaam lerarenbeleid, gericht op het aantrekken, professionaliseren en behouden van leraren en schoolleiders in Amsterdam. De activiteiten en beoogde mijlpalen van het Lerarenlab staan opgenomen in Tabel 6.

Tabel 6. De activiteiten en mijlpalen van het ONA-Lerarenlab

Activiteiten	Mijlpalen per onderdeel
Organisatie Lerarenlab	Projectplan lerarenlab
	Goed functionerende projectorganisatie
Diagnose kansen en knelpunten	Analyse verloop leraren
	Analyse aantrekken en/of professionaliseren leraren
Toolkits en praktijkkaarten maken	Toolkit en kaarten 'aantrekken en behouden leraren'
	Toolkit en kaarten 'professionalisering leraren'
Interventie 1 Tutoring pabo-studenten	Ontwerp en pilot tutorprogramma
	Benutting tutorprogramma door 20 scholen
	Evaluatie en effectmeting pabo-tutoring
Interventie 2 Coaching beginnende leraren	Ontwerp en pilot coaching interventie
	Coachingsprogramma op 4 'hoog verloop' scholen
	Evaluatie coachingsprogramma
Interventie 3 Leraarschap achterstandsscholen	Effectmeting bonus-programma
Evaluatie professionalisering ONA	Evaluatie ONA-activiteiten

2.5 Werkpakketten en fasering

Activiteiten in zes werkpakketten

De ONA programma-onderdelen zijn onderverdeeld in zes werkpakketten. Dit zijn:

1. WP1. Organisatie, sturing en financiën ONA:

Opstellen, uitvoeren en monitoring van ONA-programmaplan, samenwerkingsovereenkomst en begroting. Tevens zorgdragen voor deelprojectplannen, samenwerking en afstemming.

2. WP2. Kenniscultuur

Stimuleren van een kenniscultuur onder Amsterdamse schoolleiders en leraren en van evidence-informed onderwijs, door (a) lezingen en inspiratiesessies, (b) een netwerk en (c) ondersteuning van schoolleiders.

3. WP3. Kennisbenutting

Amsterdamse basisscholen in staat stellen wetenschappelijk onderzoek (en werkwijzen) beter te vinden, te duiden en te benutten in de eigen onderwijspraktijk door (a) opzetten onderzoeksscholen(netwerk) en (b) interventie-databank.

4. WP4. Taallab

Nieuwe kennis ontwikkelen over effectieve aanpakken gericht op het verlagen van risico op laaggeletterdheid bij Amsterdamse basisschoolleerlingen.

5. WP5. Lerarenlab

Nieuwe kennis ontwikkelen over effectieve aanpakken gericht op effectieve interventies om leraren en schoolleiders aan te trekken, te professionaliseren en te behouden op Amsterdamse basisscholen.

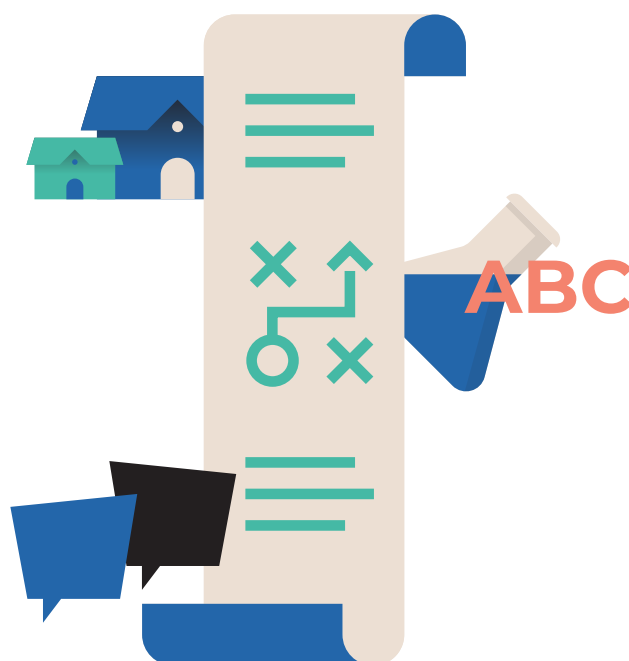
6. WP6. Communicatie en bereik

Actief informeren en communiceren over ONA, teneinde zoveel mogelijk leraren, schoolleiders en bestuurders te laten profiteren van de kennisinfrastructuur en het evidence-informed werken.

Looptijd en fasering ONA

ONA heeft een looptijd van in ieder geval 2 jaar. De start is op 1 januari 2022.

De fasering van de verschillende werkpakketten en activiteiten staan in een apart (op te vragen) bestand.

3. Communicatie en bereik ONA

Een cruciale factor in het succesvol maken van het ONA-programma en het realiseren van de doelstellingen is de wijze waarop we onze communicatie en bereik inrichten. We gebruiken hierbij de basisprincipes die in paragraaf 1.3 genoemd zijn als belangrijke leidraad. Dit betekent dan dat de communicatie zich zal richten op (a) het informeren van de verschillende doelgroepen en (b) het activeren van onze doelgroep. Tevens proberen we met onze communicatiestrategie onze doelgroep enthousiast te krijgen over

‘evidence informed’ werken en ambassadeurs te maken van ONA.

Dit hoofdstuk bevat een analyse voor de communicatie-aanpak, inclusief de belangrijkste stakeholders, doelen en strategie, uitgangspunten, kernboodschap en de communicatiemiddelen en -kanalen. Meer gedetailleerde informatie, zoals een integrale communicatiekalender, staat in het programmaplan ‘Communicatie en bereik (WP6)’.

3.1 Analyse huidige situatie en inzichten voor de communicatieaanpak

Er is veel enthousiasme op dit moment onder een groot aantal Amsterdamse schoolbesturen over het ONA-programma. Veel besturen willen graag meedoen en zien kansen. Tegelijkertijd leven er nog vragen over of en wat het voor hen en de scholen concreet gaat betekenen.

De gemeente is ook enthousiast. Voor hen belangrijk dat de scholen waar de leerlingen goed onderwijs het hardst nodig hebben, geholpen worden. Dit vertaalt zich in extra inspanningen op scholen met een hoog schoolgewicht, onder andere in Zuidoost en Nieuw West.

Tijdige, overzichtelijke, afgestemde en proactieve communicatie is in deze fase een belangrijke succesfactor voor de gezamenlijke uitvoering het ONA-programma. Het doel is om de betrokken stakeholders te verbinden en te committeren aan het gezamenlijke plan en om de mijlpalen en voortgang zichtbaar te maken.

Informatievoorziening

Schoolleiders en hun teams hebben weinig tijd en hebben te maken met een overload aan informatie. De informatievoorziening moet gemak bieden, toegankelijk zijn en ingezet worden als er een noodzaak is om te communiceren. Om

deze reden maken we in de communicatie gebruik van de momenten en middelen die er al zijn en die bekend zijn bij de doelgroep.

Naast bekende kanalen en middelen is de kwaliteitsadviseur of beleidsadviseur bij de schoolbesturen een belangrijke schakel in het contact en de communicatie naar de scholen. We organiseren afstemming en overleg tussen de verantwoordelijke voor WP6 (communicatie & bereik) en de bestuurders en kwaliteits-/beleidsadviseur.

Verhalen uit de praktijk

Niet alle besturen zijn al even enthousiast of zien dat er veel behoefte lijkt te zijn binnen hun eigen scholen. Er bestaat het beeld dat evidenced informed werken niet over ontwikkeling van kinderen gaat, maar enkel over cijfers. Ook vragen sommige schoolleiders en bestuurders zich af of deze vorm haalbaar is. Dat maakt dat het niet enkel belangrijk is om in de communicatie alleen aandacht te besteden aan wat evidenced informed werken is en de succesverhalen en best practices te delen, maar ook de dilemma’s en ‘hoofdbrekers’ te belichten. Hierbij is het belangrijk dat deze boodschappen afkomstig zijn van eigen collega’s, de beoogde ambassadeurs.

3.2 De belangrijkste stakeholders

Primaire stakeholders (focus van de communicatieaanpak)

- » Schoolbesturen: schoolbesturen die intensief participeren, licht participeren en niet participeren.
- » Onderzoeksscholen; teams, expertleraren en schoolleiders

- » Scholen; leraren en schoolleiders
- » Kennisinstituten; ipabo, Uva, HvA, VU en UM

Overige stakeholders

- » Wethouder Onderwijs
- » Gemeenteraad
- » Intern ambtenaren, projectleiders en medewerkers van verschillende werkgroepen
- » Ministerie OCW
- » Brancheorganisaties: PO-Raad, Lerarencollectief, Algemene Vereniging Schoolleiders

3.3 Doelen en strategie communicatie

De communicatie is in de beginfase primair gericht op het informeren, verbinden en het activeren van schoolteams en besturen. En dit geldt ook voor de overige primaire stakeholders, zoals bijvoorbeeld de kennisinstituten, denk aan WOA.

Al vrij snel wordt overgaan op de volgende fase en dat is dat we willen dat onderzoeksscholen, maar ook andere afnemers van het aanbod ambassadeurs worden van het programma. Dat ze zich verbonden voelen. Het oprichten van ONA friends kan daarbij een goed vliegwiel zijn.

ONA friends

ONA friends zijn de vrienden van ONA. En zoals het bij vrienden werkt, steunen zij je gedachtengoed en participeren ze ook als ze dat willen. Ze zijn nieuwsgierig naar wat je doet en dragen op verschillende manieren graag bij. Dit zijn bijvoorbeeld de scholen die meedoen, kennisinstituten, maar ook organisaties die nog niet meedoen. Op website krijgen deze ONA friends een aparte pagina en vragen we hen ook om bij te dragen. Dat kan door een lezing te verzorgen, een locatie aan te bieden, etc. Uiteraard nodigen wij hen actief uit middels borrels en nieuwsfeeds om hun nieuwsgierigheid te voeden.

ONA friends heeft twee doelen. Dit is enerzijds het laten verbinden van verschillende partners en anderzijds het promoten van ONA.

KICK OFF

Om te laten weten dat ONA bestaat en de eerste dingen ontworpen zijn, moet er een groot evenement worden gehouden. Het evenement moet laten zien met wie we samenwerken en een goede balans zijn tussen wetenschap en praktijk. Het moet ook veel ruimte bieden voor persoonlijk contact in een prettige informele doch professionele sfeer.

Verschillende onderdelen een andere strategie

Naast de overkoepelende strategie kent het programma op de onderdelen verschillende communicatiestrategieën. Deze worden ingezet vanuit de verschillende programma-onderdelen en worden waar nodig nog verder uitgewerkt of aangepast. Dit valt buiten de scope van dit hoofdstuk en krijgen vorm in de bijlage van het noodplan.

- 1. Participatie- en veranderstrategie (o.a. de onderzoeksscholen & mentorscholen).**
Hierbij worden de primaire stakeholders nauw betrokken bij ontwikkeling en implementatie van het plan en verschillende activiteiten
- 2. Veranderstrategie**
Gericht op communicatief ondersteunen van verandertraject bij scholen als het gaat om meer evidenced informed te gaan werken. Denk hierbij aan de ONA coach.
- 3. Reputatie/imago strategie**
Hierbij wordt vooral ingezet bij de communicatie gericht op werving van scholen die op zoek zijn naar inspiratie, maar weinig geïnteresseerd zijn het evidenced informed werken. We werken aan een beter imago en laten zien dat evidenced informed werken meer is dan het werken met cijfers en alles meetbaar willen maken. Hierbij maken we gebruik van de ONA speakers academy en de ONA friends.
- 4. Marketingcommunicatiestrategie**
Deze strategie wordt vooral ingezet om het brede aanbod bekend te maken en te stimuleren dat scholen en besturen gebruik maken van de verschillende professionaliseringsactiviteiten. Ook speelt ONA friends hierin een actieve rol.
- 5. Public affairs/lobby strategie**
Deze is gericht op het verbreden en verduurzamen van de kennisinfrastructuur in het onderwijs. Dit betekent in ieder geval dat er gepleit wordt voor verlenging van het NPO-programma en dat ONA als voorbeeld dient voor een landelijke kennisinfrastructuur waarvoor verschillende initiatieven lopen.

3.4 Uitgangspunten communicatie

1. Gezamenlijke, eenduidige communicatie

De communicatie en kernboodschap vormen een gezamenlijk verhaal waar iedereen zich aan committeert.

Er zijn gezamenlijke communicatiemiddelen, maar zowel schoolbesturen kunnen, gemeente als education Lab kunnen daarnaast ook via de eigen kanalen communiceren. Dit gebeurt wel steeds vanuit een gezamenlijk verhaal.

In de communicatie benoemen we de samenwerking tussen Education lab, de schoolbesturen, de gemeente en kennisinstituten.

2. Proactieve communicatie, goed voorbereid

We communiceren proactief over ONA en sluiten in de externe communicatie (pers/media) actief aan bij momenten/mijlpalen van de eigen units maar benutten ook de mogelijkheden om aan te haken bij landelijke actualiteit.

We maken goede afspraken over woordvoering waar mogelijk met een gezamenlijke woordvoeringlijn voor de beantwoording van vragen. Bij contacten met de pers is de eindverantwoordelijke van WP6, de communicatie,

het aanspreekpunt. Deze persoon coördineert ook de afstemming.

Eenduidige cijfers en gezamenlijke data vormen een belangrijk onderdeel van de boodschap. We maken heldere afspraken over welke cijfers we wel/niet gebruiken in de communicatie.

3. Luisteren - actief signalen ophalen – ervaringen delen

We luisteren actief naar wat er speelt bij scholen en leraren en nemen dit mee in de communicatie. We zoeken ook de niet deelnemende scholen of besturen actief op!

Persoonlijke communicatie vormt altijd de basis van de communicatie. Contactmomenten in de vorm van overleggen en gesprekken tussen schoolbestuur en school, maar ook tussen scholen onderling vormen de basis. Dit ondersteunen en versterken we met extra communicatie.

We betrekken de partners en de scholen waar mogelijk bij de ontwikkeling van plannen, geven ze een actieve rol. Maken gebruik van bestaande momenten om hun ervaringen en ideeën op te halen.

3.5 Kernboodschap

Kernboodschap

Het Amsterdamse basisonderwijs kampt vandaag de dag met twee grote uitdagingen die zich met name op scholen afspeelen met een meer uitdagende leerlingenpopulatie. Ten eerste de dalende prestaties, teruglopende kansen en toenemende laaggeletterdheid, met name bij leerlingen uit meer kwetsbare gezinnen. Als tweede een tekort aan leraren en schoolleiders, zowel kwantitatief als kwalitatief. De corona-pandemie vergroot deze twee uitdagingen: deze pakt negatief uit op de kansen en prestaties van leerlingen en zet extra druk op leraren en schoolleiders.

Om scholen te ondersteunen in effectieve aanpakken voor deze problemen, zetten we de komende 2 jaren een kennisinfrastructuur voor duurzame verbetering en innovatie van het Amsterdamse basisonderwijs op. Het beoogt het 'evidence informed' werken op Amsterdamse basisscholen te ondersteunen en stimuleren. Doen wat werkt en gezamenlijk inzichten creëren voor knelpunten waar we de oplossingen nog niet

(kunnen) weten. Deze kennisinfrastructuur noemen we ONA; Onderwijskennis Netwerk Amsterdam.

De kennisinfrastructuur richt zich dan ook op het toegankelijk maken en creëren van kennis; antwoorden vinden op bijvoorbeeld wat kunnen we doen om leervertragingen in te halen, meer leerkrachten aan ons te verbinden, etcetera. Dit doen we door een goede en gelijkwaardige samenwerking tussen onderwijsveld en wetenschap. Ook ondersteunen we deze samenwerking maximaal.

We streven naar een kennisinfrastructuur die niet alleen Amsterdamse basisscholen helpt in duurzame verbetering en innovatie, maar ook een prototype is die andere regio's en onderwijssectoren inspireert.

3.6 Communicatiemiddelen en –kanalen

Media en pers

Het is belangrijk om zo snel mogelijk de basis van de informatievoorziening op orde te krijgen. Dat betekent in ieder geval snel een landingspagina en een LinkedIn-groep. Daarnaast gaan we de bestaande kanalen en middelen optimaal te benutten. Dit scheelt tijd en geld, maar is ook de meest effectieve manier om de informatie aan te bieden omdat deze kanalen al bekend zijn bij de verschillende stakeholders.

Naast vaste informatiebronnen die continue toegankelijk zijn (website, social media) worden berichten ook actief aangeboden aan de stakeholders (o.a. nieuwsbrieven). Ook is de persoonlijke communicatie essentieel voor het creëren en vasthouden van de betrokkenheid en het draagvlak.

Voor de persstrategie is naast goede afstemming ook de timing van de communicatie van belang. Om de juiste momenten goed te kunnen benutten, sluit de communicatiekalender aan bij de planning en mijlpalen van het programma, maar ook bij de lokale en landelijke politiek/bestuurlijke agenda. Zo vinden we de kansrijke momenten om ons verhaal te vertellen. Denk hierbij bijvoorbeeld aan eind en start schooljaar, politiek/bestuurlijke besluitvorming in raad, debat tweede kamer, etc.

Tabel 7. Inzet communicatiemiddelen

Middel	Inhoud	Trekker
Website ona.nl	Dit kan de website worden	NPO portefeuillehouder BBO
BBO overleggen	Bestuurlijke afstemmingsoverleggen	NPO portefeuillehouder
Nieuwsbrief BBO (1x in de 6wk)	Informatie over alles waar het BBO trots op is.	NPO portefeuillehouder BBO & communicatieadviseur BBO
Weekly BBO	Iedere week een	NPO portefeuillehouder BBO & communicatieadviseur BBO/ secretariaat
LinkedIn post	Story telling. Iedere week iets vertellen over wat ONA aan het doen is.	Education Lab NPO portefeuillehouder BBO/ maar ook de deelnemers.
Nieuwsbrief Onderwijs gemeente Amsterdam	Breed onderwijsnieuws van gemeente. In elke nieuwsbrief ook ruimte voor actualiteit lerarentekort	Communicatie en redactie gemeente
KICK OFF	Laten zien dat je bestaat en wat je te bieden hebt. In contact komen.	Kerngroep ONA
Interviews/portretten verschillende stakeholders: schoolleiders, leraren, wethouder, etc.	Ervaringsverhalen met focus op best practices, maar ook zorgen en taaie vraagstukken Verhalen worden gebruikt voor meerdere kanalen en middelen	NPO portefeuillehouder BBO & communicatieadviseur BBO
Amsterdamse Klas online (Facebook, Instagram, Twitter)	Belicht vanuit van het werkveld Actualiteiten en verhalen/interviews	NPO portefeuillehouder BBO / Communicatie gemeente
Directeurenoverleg (+overige bestaande overleggen/bijeenkomsten met schoolleiders)	Agenderen en bespreken lopende acties NPO	NPO Portefeuillehouder BBO.
Organisatiedagen van besturen	Agenderen en bespreken lopende acties NPO/ inspiratiesessie	NPO Portefeuillehouder BBO.
Pers /media Ook vakpers	Resultaten en mijlpalen mbt voortgang In vakpers ook podium voor pilotgroep/ best practices	Kerngroep

4. Programmaorganisatie en governance ONA

4.1 Drie partijen werken samen in ONA

Voor de uitvoering van het ONA-programma is een samenwerking opgezet tussen gemeente Amsterdam, Amsterdamse basisschool-besturen, de Vrije Universiteit en de Universiteit Maastricht. Samen vormen de laatste twee het onderzoeksconsortium: Education Lab NL.

De drie samenwerkingspartijen hebben binnen het ONA-programma elk hun eigen rollen en verantwoordelijkheden:

1. De gemeente Amsterdam

De gemeente Amsterdam organiseert de samenwerking, bewaakt de samenwerkingsafspraken, houdt overzicht over het ONA-programma, monitort de resultaten en stuurt bij indien nodig. (WP 1, organisatie, sturing en financiën)

2. Het BBO

Het BBO informeert de BBO-besturen over ONA, zorgt voor communicatie en bereik, ondersteunt ONA, zorgt voor de verbinding met BBO-activiteiten, bewaakt het draagvlak onder besturen en werft besturen die een actieve rol in ONA vervullen. **(WP 6, communicatie en bereik)**

3. Education Lab NL

Education Lab NL is verantwoordelijk voor de uitvoering van diverse programma-onderdelen, namelijk de kenniscultuur, de kennisbenutting, het taallab en het lerarenlab. De onderzoekers van Education lab werken hierin nauw samen met Amsterdamse leraren, schoolleiders en bestuurders. (WP 2 kenniscultuur; WP 3 kennisbenutting; WP 4 taallab; WP 5 lerarenlab)

4.2 De ONA- governance

De drie samenwerkingspartijen vormen samen het ONA-programmateam. Dit programmateam is verantwoordelijk voor het werkpakket 1, de organisatie, sturing en financiën. Het ONA-programmateam komt wekelijks bijeen, onder voorzitterschap van de gemeente. Het ONA-programmateam staat centraal in het governance-model van ONA.

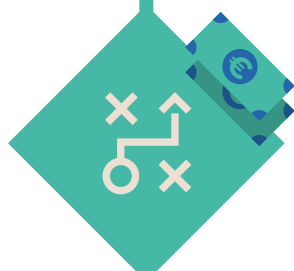
Een aparte ONA-programmaraad adviseert het ONA-programmateam over strategische keuzes. In de programmaraad zitten 2 deelnemende besturen, een schoolleider, een leraar, een wetenschapper en een buitenlandse expert.

Klankboardgroep & adviesraad

ONA programmaraad

Voorzitter BBO, twee bestuurders, schoolleider, leraar, wetenschapper en buitenlandse expert

WP 1

Organisatie, sturing en financiën

ONA programmteam

(Education Lab, BBO en Gemeente Amsterdam)

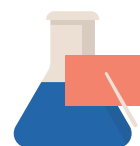
WP 2
Kenniscultuur

WP 3
Kennisbenutting

WP 4
Taallab

WP 5
Lerarenlab

4.3 Uitvoering werkprogramma's in deelteams

De uitvoering van werkprogramma 1 (organisatie, sturing en financiën) gebeurt door het ONA programmateam. De uitvoering van de werkprogramma's 2 tot en met 6 gebeurt

door 5 afzonderlijke projectgroepen. Tabel 8 beschrijft, voor elk van de werkpakketten, de eindverantwoordelijke partij en de leden van de projectgroepen

Tabel 8. Werkpakketten, eindverantwoordelijken en leden projectgroepen

Werkpakket	Eindverantwoordelijk	Leden projectgroep
WP1 Organisatie, sturing en financiën	Gemeente	Gemeente, BBO en MT Education Lab
WP2 Kenniscultuur	Education Lab	Medewerkers Education Lab, BBO, leraren, schoolleiders, lerarenopleidingen
WP3 Kennisbenutting	Education Lab	Medewerkers Education Lab, BBO, expertleraren, leden ONA-netwerk
WP4 Taallab	Education Lab	Onderzoekers, schoolleiders, leescoördinatoren, IB'ers, leraren en onderwijsassistenten.
WP5 Lerarenlab	Education Lab	Onderzoekers, leraren, schoolleiders, bestuurders, pabo's
WP6 Communicatie en bereik	BBO	BBO, Education Lab, Gemeente

4.4 Samenwerking met interne en externe partners

Binnen het ONA-programma wordt intensief samengewerkt. Dit betreft niet alleen de samenwerking tussen de 3 samenwerkingspartijen (gemeente, BBO en Education Lab NL), maar ook samenwerking met andere organisaties en projecten die in Amsterdam bijdragen aan een kennisinfrastructuur. Deze paragraaf beschrijft de verschillende vormen van samenwerking.

De organisatie van de interne samenwerking is de verantwoordelijkheid van de gemeente Amsterdam. Hiertoe organiseert de gemeente:

- » Een wekelijks overleg van het ONA-kernteam met de 2 andere samenwerkingspartners. In dit overleg worden werkafspraken gemaakt, de voortgang bewaakt en kansen/bedreigingen voor de realisatie van de KPI's besproken.

- » Vierjaarlijks een bijeenkomst van de ONA-stuurgroep.
- » Jaarlijks een verslaglegging en financiële verantwoording vanuit Education Lab

De afstemming met de besturen is de verantwoordelijkheid van de BBO. Hiertoe organiseert het BBO dat ONA op de agenda staat van het BBO overleg. En in afstemming het de ONA-stuurgroep bepaalt het BBO wat nodig is om ONA actief onder de aandacht te brengen. Verder houdt het BBO de Amsterdamse besturen op de hoogte gehouden van ONA-activiteiten en mijlpalen en bemiddelt ze actief in ONA-partnerschappen.

Voor de samenwerking met externe partners binnen is Education Lab verantwoordelijk. Binnen het ONA-programma wordt actief samengewerkt met:

1. de Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam (Monique Volman, Erna)

De WOA is een belangrijke samenwerkingspartner. ONA heeft tot doel ook de WOA-activiteiten verder te versterken en trekt zoveel mogelijk samen op.

2. de Pabo's van de HVA, InHolland, de IPABO en de VU-pabo

Met de pabo's wordt samengewerkt in het ontwerp van de masterclass, de scholing van de onderzoeksscholen en het tutorprogramma van het Teacherlab.

3. Onderzoekers van de VU, UvA en EUR

Bowen Paulle (high dosage tutoring), Iliass el Hadiouni (Transformatieve school), Mike Lees en Willem Boterman (segregatie) en Dinand Webbink (interventies en effectevaluaties). Deze onderzoekers dragen bij aan het ontwerp van de verschillende interventies, doen mee met effectevaluaties en participeren in de ONA-Speakers' Academy.

4. het Amsterdamse Kenniscentrum Ongelijkheid

Met de directeur van het Kenniscentrum Ongelijkheid (Louise Elffers) wordt regelmatig overlegd op welke manieren de ONA-activiteiten en de activiteiten van het kenniscentrum elkaar kunnen versterken.

5. ResearchEd

ResearchEd NL is een partner in de communicatie en bereik, helpt bij het verzorgen van masterclasses en events en denkt mee over verduurzaming van de ONA-activiteiten.

6. Het lerarencollectief

Het lerarencollectief denkt mee over de professionalisering van leraren binnen ONA en is een belangrijke partner in de verduurzaming van deze professionaliseringsactiviteiten.

Education Lab NL is verantwoordelijk voor het slagen van deze samenwerkingen. Waar nodig faciliteert de gemeente Amsterdam of het BBO.

Tabel 9 vat, voor de specifieke activiteiten, de samenwerking met andere partijen samen.

Tabel 9. Samenwerkingen binnen de werkpakketten 2-6 ONA

Werkpakket	Activiteit	Doel samenwerking	Samenwerkingspartij
WP2 Kennis-cultuur	Lezingen en inspiratie-sessies	Benutten onderdelen van bestaande onderwijsprogramma's	Lerarenopleidingen VU, HvA, Inholland, I-pabo, Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam
		Brede inzet wetenschappers voor lezingen (o.a. speakers academy)	Transformatieve school, High Dosage Tutoring, onderwijs-wetenschappers, WOA
		Effectieve en toegankelijke lezingen en inspiratie-sessies	ResearchEd
	Schoolleiders ondersteunen	Aanbod voor schoolleiders uitbreiden	Werkplaats Onderwijsonderzoek Amsterdam
WP3 Kennis-benutting	Onderzoeksscholen netwerk	Lessen uit buitenland benutten	EEF / Research schools network UK Onderzoeksscholen Vlaanderen
		Training onderzoeksscholen	Onderwijs Werkplaats Amsterdam (WOA), Universiteit Maastricht, Vrije Universiteit en HvA
	Interventie-databank	Ontwerp en vulling databank, afstemming andere nationale initiatieven	NRO, NJI, EEF, Best Evidence Encyclopedia
WP4 Taallab		Expertise uitbreiden	Wetenschappers uit verscheidene disciplines (o.a. onderwijswetenschap, taalwetenschap, sociale wetenschap)
		Interventies ontwerpen	(Semi-)publieke organisaties en commerciële partijen die zich bezighouden met het ontwikkelen van aanpakken op het terrein van taal- en leesonderwijs (Expertise Centrum Nederlands, Stichting Lezen en Schrijven, Stichting Lezen)
WP5 Lerarenlab	Lerarenlab opzetten	Team formeren	Experts leraren en lerarenonderzoek (Taskforce Lerarentekort, EUR)
		Voortbouwen op bestaande expertise en bedienen taskforce	Taskforce Lerarentekort
WP6 Communicatie en outreach			ResearchEd

5. Verduurzaming ONA

5.1 Juist nu investeren in kennisinfrastructuur Amsterdam

Een kennisinfrastructuur in het onderwijs is op dit moment wenselijk of zelfs noodzakelijk, gezien de zorgen om de dalende leerprestaties, de ongelijkheid en het tekort aan leraren en schoolleiders in Amsterdam. De kennisinfrastructuur zal de huidige handelingsverlegenheid helpen reduceren, leiden tot verdere duurzame onderwijsverbetering en innovatie op scholen en daarmee toekomstige generaties leraren en leerlingen helpen.

De verwachting is ook dat ONA actief bijdraagt aan het behouden van goede leraren en schoolleiders. Bijdragen aan een kennisinfrastructuur maakt het werk voor hen interessanter, zo is de ervaring. We hopen daarmee dat ONA ervoor zorgt dat er minder verloop is van goede leraren en schoolleiders in het Amsterdamse basisonderwijs. Daarnaast gaan we in het TeacherLab actief werken interventies ontwerpen en evalueren gericht op het aantrekken en behouden van leraren en schoolleiders in Amsterdam.

5.2 Verbreding en verduurzaming kennisinfrastructuur

Met ONA organiseren we de komende 2 jaar een kennisinfrastructuur voor Amsterdamse basisscholen. We zetten hiermee een 'proof of concept' neer, die we gedurende het programma evalueren en verbeteren. Daarna willen we deze kennisinfrastructuur verbreden naar andere sectoren en regio's. Met het oog op de verbreding en verduurzaming van de ONA-kennisinfrastructuur, starten we vanaf het van ONA met een aantal samenwerkingen en activiteiten. Dit zijn:

- » Samenwerking met het NRO over de database effectieve interventies
- » Samenwerking met ResearchEd in opzetten Speakers Academy en webinars
- » Ontwikkeling voorstel landelijke Kennisinfrastructuur, voorstel 'Ontwikkelkracht' onlangs ingediend bij het Nationale Groeifonds

